

Karlova univerzita
Filozofická fakulta
Ústav českých dějin

Podíl Františka Soukupa na vzniku Československa

František Soukup and his share in the creation of Czechoslovakia

Lidmila Havlíčková

Bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. Luboš Velek, PhD.

2013

Na tomto místě náleží poděkování vedoucímu bakalářské práce, panu PhDr. Luboši Velkovi, PhD. za cenné rady, připomínky, přínosné podněty a za pomoc s orientací v dané problematice.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Podíl Františka Soukupa na vzniku Československa vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V dne

podpis

ANOTACE

Bakalářská práce se zabývá osobou Františka Soukupa (1871-1940) a jeho podílu na vzniku Československa. Podrobněji se práce soustředí hlavně na jeho osudy během první světové a během první vlády Karla Kramáře.

Krátce jsou nastíněny dějiny Československé a po válce Československé sociálně demokratické strany dělnické, neboť František Soukup byl od roku 1896 členem této strany a strana jeho postoje a názory dlouho ovlivňovala.

Bakalářská práce se následně věnuje působení Františka Soukupa v Maffii a především knoflíkové aféře na podzim roku 1915. Podobněji je rozebrána jeho činnost v Národním výboru československém a Socialistické radě. Práce se nadále soustředí na podíl Františka Soukupa na prohlášení Národního výboru československého v první polovině roku 1918, na 28. říjen a na období první vlády Karla Kramáře, kde F. Soukup působil jako ministr spravedlnosti.

KLÍČOVÁ SLOVA

František Soukup, sociální demokracie, Maffie, knoflíková aféra, Národní výbor, Socialistická rada, 28. říjen 1918, Československo 1918, První světová válka

ANOTATION

Bachelor's work focused on František Soukup and his share in the creation of Czechoslovakia mainly during First World War and in first government of Karel Kramář.

Shortly it is introduced a history of Czech social democracy, because František Soukup was member of this party (since 1896) and this party influenced his opinion for a long time.

The main part of the bachelor's work presents Soukup in Maffie and mainly in button scandal in autumn 1915. Bachelor's work gives a detailed description of Soukup's activity in National Committee and Socialist Committee. Then work focused on Soukup's share of National Committee's declaration in the first half of 1918. Work gives an essential description of 28th October 1918 and first government of Karel Kramář, because František Soukup was Minister of Justice.

KEY WORDS

František Soukup, Social Democracy, Maffie, Button scandal, National Committee, Socialist Committee, 28th October 1918, Czechoslovakia 1918, First World War

Obsah

Úvod	7
1 Sociálně demokratická strana	11
1.1 Od svého vzniku do první světové války	11
1.2 Během první světové války	13
1.3 Strana po první světové válce	16
2 František Soukup a jeho politika do roku 1917	17
2.1 Vstup do politiky	17
2.2 Cesta do Švýcarska a Itálie	18
2.3 Maffie a zahraniční odboj	19
2.3.1 Soukupova účast v Maffii v letech 1914-1915	19
2.3.2 Knoflíková aféra	21
2.3.3 Důsledky knoflíkové aféry	22
3 Cesta ke vzniku Československa (1917 – 1918)	25
3.1 Český svaz a Národní výbor	25
3.2 Mírová konference sociálních demokracií ve Stockholmu	26
3.3 Soukupův podíl na neloajálních prohlášeních v první polovině roku 1918	27
3.3.1 Tříkrálová deklarace	27
3.3.2 Dubnová Národní přísaha	28
3.3.3 Květnové „slavnosti“ v Praze	29
3.4 Národní výbor československý	31
3.5 Socialistická rada a 14. říjen 1918	33
3.6 Dne 28. října 1918	35
4 Formování státu	38
4.1 První dny po převratu	38
4.2 První vláda Československé republiky	40
Závěr	43
Seznam použité literatury	45

Úvod

Jméno Františka Soukupa si spojujeme hlavně jako jednoho z pěti mužů převratu dne 28. října, a proto jeho ostatní aktivity jsou tímto faktem mírně zastíněny. František Soukup ale už na přelomu století byl dobře znám ve společnosti, a to hlavně po roce 1896, kdy vstoupil do sociálně demokratické strany. Ještě téhož roku se spolupodílel s Josefem Steinerem a Tomášem Garrigue Masarykem na vzniku Dělnické akademie. Znám byl před válkou také jako podporovatel slovenské sociální demokracie a od roku 1907 až do roku 1918 (kromě let 1911-1912) byl poslancem říšské rady. Mandát získal hlavně díky svým četným projevům mezi léty 1905-1907 na téma přijetí všeobecného hlasovacího práva.

Jeho největší období slávy nastalo během první světové války a první popřevratové vlády. Během roku 1914 se ho Edvard Beneš, ale také Tomáš Garrigue Masaryk pokoušeli zlákat k účasti na zahraničním odboji, ale k Maffii se přidal až na jaře 1915, kdy začal docházet na pravidelné schůze. Už v říjnu 1915 v důsledku knoflíkové aféry mu toto bylo znemožněno a knoflíková aféra vlastně ovlivnila jeho působení v české politice až do roku 1918.

Od roku 1918 začal zastávat protirakouské stanovisko a účastnil se všech akcí, které požadovaly samostatný československý stát. F. Soukup byl oblíbený řečník, ale jeho dovednosti byly využívány i při tvorbě důležitých deklarací či projevů - vypracoval hlavní řeč pro Františka Staňka při příležitosti vyhlášení lednové Tříkrálové deklarace, sepsal text dubnové Národní přísahy a řadu projevů měl 16. května v budově Plodinové burzy během výročních oslav položení základního kamene k Národnímu divadlu. Stal se rovněž jednatelem nově vzniklého Národního výboru československého 14. července 1918 a koncipoval společné prohlášení určené pro lid. Dne 29. září také sepsal a pronesl společné prohlášení Českého svazu a Národního výboru, ve kterém instituce potvrzovaly, že nadále nebudou jednat s Rakousko-Uherskem o míru. Účastnil se založení Socialistické rady, byl pravděpodobně i autorem statut a předsedal její schůzi 12. října, na které rada odsouhlasila konání neúspěšné stávkové 14. října. Z tohoto výčtu je zjevné, že František Soukup koncipoval mnoho prohlášení roku 1918, které žádaly samostatný československý stát. Svůj řečnický um prokázal 28. října a tento den byl pravděpodobně jeho nejdůležitějším dnem v kariéře.

V první vládě Karla Kramáře zastával post ministra spravedlnosti, avšak jeho popularita i mezi politiky vlastní strany skončila během hladových bouří v květnu 1919. Vlastimil Tusar ho do následující vlády nejmenoval, ale to neznamenalo, že už nikdy nic nedokázal. Činný

zůstal v politice až téměř do své smrti, protože v roce 1920 se stal místopředsedou Senátu Národního shromáždění a mezi léty 1929-1939 dokonce předsedou Senátu. Jako předseda se tak účastnil tří prezidentských voleb – T. G. Masaryka (1934), Edvarda Beneše (1935) a Emila Háchy (1938), ale i abdikací – například T. G. Masaryka 14. prosince 1935. Roku 1939 byl František Soukup zatčen gestapem, ale na zásah Emila Háchy propuštěn. Z vězení však měl podlomené zdraví a 11. listopadu 1940 v Praze ve věku 69 let zemřel.

Bakalářská práce se bude věnovat hlavně jeho osudům za první světové války, cestu k 28. říjnu a část se bude zabývat také první Kramářovou vládou, neboť tyto roky byly pro něj stěžejní. Chtěla bych ukázat, jakou politiku praktikoval ještě za Rakouska-Uherska, jak se jeho postoje změnily v průběhu války a jak se podílel na budování Československa. Zároveň chci v bakalářské práci zdůraznit, že 28. říjen není jediný den, kdy „něco dokázal“. I před 28. říjnem se aktivně zapojoval do české politiky, ať už před válkou do prorakouské, nebo v průběhu války, kdy začal zastávat ideu vzniku samostatného Československa. Zaměřím se také na Soukupovu „literární“ činnost, konkrétně na první polovinu roku 1918, kdy se podílel na velkém množství rezolucí pro domácí odboj. Chtěla bych rozebrat i jeho činnost v Maffii – kdy do ní vstoupil, význam knoflíkové aféry pro jeho další působení a kdy byl opět přijat „do kroužku“ jejích členů.

Důležitým faktorem je jeho působení v sociálně demokratické straně, a proto krátce nastíním program a vývoj strany před, během a po válce, abych porovнала, v čem se shodovali či nesouhlasili. Zřetelný vliv na F. Soukupa mělo působení Bohumíra Šmerala, jehož výrazně prorakouskou politiku dlouho neopouštěl. Proto chci vyzdvihnout, kdy se jeho mínění změnilo a proč – kdy se od B. Šmerala odvrátil, opustil loajální stanoviska své strany a zapojil se do činností Maffie a v roce 1918 do aktivního odboje.

Zajímavé je, že osudy Františka Soukupa nebyly nikdy cíleně zkoumány, a to je i jeden z důvodů, proč jsem si tuto osobu vybrala. Je tak posledním z „Mužů 28. října“, o kterém neznikla žádná novější studie. Výjimkou je příspěvek Lukáše Šlehofera v knize *Muži října 1918*, která vznikla na základě konference z října 2008, a příspěvek o Františku Soukupovi z roku 2012 v publikaci *Tváře našich parlamentů*, kterou sestavil Josef Tomeš a kol., a která pojednává o všech českých poslancích od roku 1861 až do současnosti. Krátký medailonek Františka Soukupa je obsažen také v knize Zdeňka Tobolky – *Politické dějiny československého národa, díl IV. 1914-1918*, který je pouze informativní. V roce 2012 byl také v časopise *Střed* (č. 2) uveřejněn anglický článek Jakuba Beneše, který se soustředí na českou sociální demokracii, Františka Soukupa a rakouské volební právo v letech 1897-1907.

Jakub Beneš, Josef Tomeš a Lukáš Šlehofer zde také potvrzují, že neexistují novější odborné publikace o F. Soukupovi. Sami z části vycházejí ze staršího *Sborníku k 60. narozeninám Františka Soukupa*, který redigoval F. X. Ksandr a byl vydán roku 1931. Tato publikace je asi nejrozsáhlejší knihou o životě F. Soukupa, kterou je ale nutno brát jako knihu ovlivněnou svou dobou. Třetina publikace obsahuje pozdravy od současníků, následují Soukupem napsané vlastní vzpomínky a poté životopis sepsaný F. X. Ksandrem, který je ale ve výsledku, až na některé výjimky, celkem objektivní. Přínosné jsou v textu přiložené prohlášení a rezoluce.

Dějiny sociálně demokratické strany jsou velmi kvalitně a obsáhle zpracovány v publikaci Zdeňka Kárníka – *Habsburk, Masaryk či Šmeral – socialisté na rozcestí*. Toto 2. vydání z roku 2006 mapuje dějiny strany během první světové války nejen v rámci Rakouska-Uherska, ale i celonárodně. Cenným zdrojem pro mě jsou také články Jana Galandauera a jeho knihy o *Bohumíru Šmeralovi*, o schopném politikovi, který měl na Františka Soukupa velký vliv. Velmi užitečné jsou *Politické programy Československé a Československé sociálně demokratické strany dělnické 1878 – 1948* od Petra Prokše, které shromažďují všechny politické programy této strany.

Co se týká tématu dějin Maffie, neocenitelným zdrojem informací jsou knihy Milady Paulové (*Dějiny Maffie, Tajný výbor a spolupráce s Jihoslovany*), které zpracovávají téma tak podrobně, že zde získáme velmi kvalitní přehled o postupném zapojování Františka Soukupa do Maffie. Z novějších publikací je hlavně kniha Karla Pichlíka *Bez legend – zahraniční odboj 1914-1918*, která rozebírá kontakty domácího odboje se zahraničním.

Říjen 1918 je velmi obsáhle zpracován v knize Antonína Klimka *Říjen 1918 – vznik Československa*. Kniha se často odkazuje na paměti a mezi nimi se objevují i knihy Františka Soukupa. Autor zde často porovnává, jak si události pamatovali jednotliví účastníci. Podrobně se také o roku 1918 a o prvních letech Československa rozepisuje Ferdinand Peroutka v jeho díle *Budování státu*. Užitečné jsou stenoprotokoly ze zasedání Poslanecké sněmovny, které jsou zpřístupněny na internetových stránkách PS České republiky. Tyto stenoprotokoly mi budou částečně základem pro činnost Františka Soukupa jako ministra spravedlnosti – jsou zde totiž obsaženy všechny jeho projevy, ale také psané odpovědi na dotazy poslanců.

Pokud se jedná o prameny, budu vycházet hlavně z časopisu *Právo lidu* (a *Večerník Práva lidu*), který se nalézá v archivu Národního muzea či ve sbírkách Národní knihovny v Klementinu, a soustředit se budu na válečná léta a převážně na Soukupovy příspěvky. Zde musím brát ohled na skutečnost, že se jedná o socialistický tisk, a proto některé informace

(například o podílu na 28. říjnu, o významu stávky dne 14. října 1918) mohou být mírně zkreslující. Rovněž obsáhlé jsou také archivy, ze kterých bych mohla vycházet – československé sociální demokracie, fondy policejního presidia, místodržitelství či Maffie, osobní pozůstalost Bohumíra Šmerala nebo Antonína Němce.

V bakalářské práci se nebudu zmiňovat o jeho zahraniční činnosti, protože jeho činnost v cizině primárně se vznikem Československa nesouvisela – zmíním pouze jeho cestu do Švýcarska a Itálie roku 1914. Pokud bych ale měla vytvořit krátký výčet jeho aktivit, nesmím opomenout jeho působení v Socialistické internacionále a podílu na jejích sjezdech na Balkáně a v Pobaltí. Účastnil se také obhajoby při procesech během vzpoury v boce Kotorské a o cestě podává informace v *Právu lidu* z 3. září 1918 (roč. 26, č. 204).

Budu vycházet také ze Soukupovy nejobsáhlejší knihy: *28. říjen 1918. Předpoklady a vývoj našeho odboje domácího v československé revoluci za státní samostatnost národa*. Přesto je třeba si v této knize dávat pozor na faktografickou správnost a často v některých pasážích musím střízlivě posuzovat jeho podíl a hlavně podíl sociální demokracie v české politice. I když někteří knihu hodnotí jako nejskvělejší dílo, které vzniklo o 28. říjnu a vyškrtáno z „historie“ bylo pouze proto, neboť ho napsal sociální demokrat,¹ kritické hodnocení ohledně stylu písma a někdy historické správnosti se minimálně rovnají.² Nemůžeme ale popřít, že se jedná o velmi podrobně zpracované dílo, které krátce mapuje dějiny od roku 1526 a soustředí se hlavně na české dějiny mezi léty 1914-1918. F. Soukup tuto knihu ale nepsal jako paměti, ale jako faktografickou historickou publikaci. Dále napsal knihu k 70. narozeninám *Tomáše G. Masaryka – Syn dělníka vítězem nad Habsburky* – a další obsáhnou práci z roku 1938 *Revoluce práce: Dějinný vývoj socialismu a československé sociální demokracie, I. - II.* V prvním díle knihy *Idea státu československého*, kterou redigoval, napsal medailonek o Vlastimilu Tusarovi a bohatě přispíval do časopisu *Právo lidu*.

¹ KREJČÍ, F. V. *Tribun lidu*. In: *Dr. František Soukup. Tribun lidu: sborník k šedesátce 1871-1931*. Ed. KSANDR, F. X., Kladno 1931. S. 13.

² „Dílo mnohomluvné a elektrické, bez nároků na odbornost a přesnost.“ In: KLIMEK, Antonín. *Velké dějiny země Koruny české. Sv. 13. 1918-1929*. Praha: Paseka, 2000. S. 10.

1 Sociálně demokratická strana

Základy pro „organizované“ hnutí socialistického dělnictva v Rakousku byly poprvé položeny na sjezdu v Neudörfelu 5. – 6. dubna 1874, který byl zároveň prvním sjezdem nově vzniklé Sociálně demokratické strany dělnické v Rakousku. Vedení strany, dosud nepevně stanovené, se soustřeďovalo kolem odborových spolků a především kolem redakcí časopisů. Neudörfelského sjezdu se zúčastnili i pražští sociální demokraté, u kterých se po roce 1874 postupně začínala formovat myšlenka založit vlastní stranu. Inspirovali se u stanov severoamerické federace Mezinárodního dělnického sdružení a usnesení kongresu I. internacionály, kde se mimo jiné hovoří o nutnosti vytvořit „*samostatné politické strany, aby bylo zajištěno vítězství sociální revoluce a dosažení konečného cíle – odstranění třídní společnosti.*“³

Pražští sociální demokraté plánovali vytvořit stranu, která by sice měla samostatné vedení, ale stále by fungovala jako součást celorakouské sociální demokracie. Proto svolali ilegální sjezd 7. dubna 1878 do Břevnova, kde se vytvořila Socialistická československá strana v Rakousku. Celorakouské vedení ale aktivity neschvalovalo a „pronásledovalo“ její členy až do 1. sjezdu strany v Brně roku 1887 a do hainfeldského sjezdu roku 1889.⁴

1.1 Od svého vzniku do první světové války

Po roce 1878 dochází k největšímu rozmachu strany, ale zároveň i rozdělení na radikální a umírněné socialisty, a protože jednou ze základních myšlenek sociálních demokracií bylo sjednocovat dělnická hnutí, tímto rozkolem zjevně neplnily své programy. Změnil to až brněnský sjezd organizovaný Josefem Hybešem 25.-26. prosince 1887, který je označován jako 1. sjezd vzniklé strany s novým oficiálním názvem Československá sociálně demokratická strana dělnická. Definitivního uznání se jí dostalo až na sjezdu v Hainfeldu konaném 30. prosince 1888 až 1. ledna 1889. Zároveň došlo ke sjednocení s rakouskou stranou – vytvoření jednotné sociálně demokratické strany v Rakousku, která se pak jako celek zúčastnila v Paříži ustavujícího kongresu II. internacionály v červenci 1889 (Josef Hybeš zastupující československou sociální demokracii). V pořadí 2. sjezd československé sociální demokracie 24.–26. prosince 1893 v Českých Budějovicích formálně upravil autonomii.⁵

³ PURŠ, Jaroslav. Na cestě od Neudörfelu k Marcheggu. *ČsČH*. 1960, 8(1-6), s. 905.

⁴ Více v: MOMMSEN, Hans. *Die Sozialdemokratie und die Nationalitätenfrage im habsburgischen Vielvölkerstaat*. Wien 1963.

⁵ TOBOLKA, Zdeněk. Československé politické strany doby předválečné o konečných cílech svého národa. In: *Idea státu československého*. Praha: Národní rada československá, 1936. S. 122.

Výsledkem sjezdů byly politické programy, které se vždy mírně lišily. Program z Břevnova se soustředil hlavně na dělnickou třídu. Text se zakládal na ideji, že osvobození pracujícího lidu se má stát sociálním úkolem strany. Formuloval také požadavek zakládání spolků, všeobecné, rovné a přímé volební právo, definoval vztahy mezi dělníky a zaměstnavatelem a určoval délku pracovní doby.⁶ Přesto důležitější se jevil spíše celorakouský brněnský národnostní program z roku 1899, kde „sjezd, jakožto orgán mezinárodní sociální demokracie v Rakousku, prohlašuje slavnostně, že uznává právo každé národnosti na její národní existenci a národnostní vývoj“.⁷ Z něj vycházela československá strana až do první světové války a potvrdila ho žofínským programem z roku 1913.

Sociální demokracie v devadesátých letech kritizovala především volební systém, ve kterém nebylo zastoupeno nemajetné obyvatelstvo a zbytek obyvatelstva byl rozdělen do čtyř kurií podle tzv. „volebního cenzu,“ tedy podle majetku a odváděných daní. Kazimír hrabě Badeni, tehdejší předseda rakouské vlády, navrhl volební reformu, která by zřídila pátou kurií pro nemajetné.⁸ Reforma byla skutečně v červnu 1896 schválena, ale většinu obyvatelstva neuspokojila, protože stále zvýhodňovala majetné. Hlavní „boje“ o všeobecné hlasovací právo začaly až od listopadu 1904,⁹ kdy na sjezdu československé sociální demokracie v Prostějově strana vyzvala dělnictvo, aby se při případných demonstracích více projevovalo a bojkotovalo snahy těch politiků, kteří by všeobecné právo odmítali.¹⁰ Od roku 1905 se začala situace vyostřovat. Policejní ředitel prezidia českého místodržitelství se obával hrozící prosincové stávkou a rozhodl se informovat vládu¹¹ a český místodržitel Karel hrabě Coudenhove dokonce žádal 1. prosince 1905 císaře, aby do Prahy bylo povoláno dalších 300 mužů.¹² Návrh zákona o všeobecném volebním právu vznikl už v únoru 1906, kdy vyvrcholily demonstrace pod dojmem ruské revoluce. Na VII. sjezdu sociální demokracie ve dnech 22.-25. prosince 1906 v Praze se nejednalo o ničem jiném. Výsledkem byla rezoluce, která nařizovala připravit se na nové říšské volby. Zároveň je ale strana nepovažovala doslovně za všeobecné, protože se

⁶ *Politické programy Československé a Československé sociálně demokratické strany dělnické 1878 – 1948.* Ed. PROKŠ, Petr. Praha 1999. S. 20-22.

⁷ *Tamtéž.* S. 50.

⁸ VÁVRA, Jan. Československá sociální demokracie a pátá volební kurie (1896-1897). *AUC: Philosophica et Historica* 3/1982. *Studia Historica* XXV. S. 67-94.

⁹ URBAN, Otto. *Česká společnost 1848-1918.* Praha 1982. S. 519.

¹⁰ *Politické programy sociálně demokratické strany dělnické.* S. 63.

¹¹ *Prameny k revolučnímu hnutí a ohlasu první ruské revoluce v českých zemích v letech 1905-1907: rok 1905.* Ed. KODEDOVÁ, Oldřiška. Praha 1959. S. 495-497.

¹² *Tamtéž.* S. 499.

nevztahovalo na ženy.¹³ Reforma byla definitivně uzákoněna 26. ledna 1907 a první volby proběhly v květnu 1907.¹⁴

V roce 1897 vstoupila sociální demokracie na půdu říšské rady, což vedlo často ke sporům s německými sociálními demokraty. Po vstupu do parlamentu se projevovala i nesourodost uvnitř československé sociální demokracie, ve které šlo například o spory o ovládnutí odborů, na kterých se neshodlo ani vídeňské a pražské vedení, což vedlo k vytvoření frakce, která se přikláněla na vídeňskou stranu (věrna Německé sociálně demokratické straně dělnické v Rakousku) a založila roku 1911 vlastní stranu – Česká sociálně demokratická strana v Rakousku, neboli centralisté.¹⁵

Volby do poslanecké sněmovny říšské rady se před válkou konaly v roce 1907 a 1911. Z výsledků je patrné, že v Čechách byla v obou případech nejsilnější československá sociální demokracie, která v roce 1907 získala 278 113 a v roce 1911 necelých 250 tisíc hlasů. Na Moravě byla situace jiná – silně zastoupeni byli hlavně národní katolíci (v roce 1907 i 1911). Souhrnně za Čechy, Moravu a Slezsko roku 1911 sociální demokraté získali kolem 350 tisíců hlasů. V roce 1911 už také lidé mohli hlasovat pro centralisty, kteří po sečtení získali 14 tisíc hlasů.¹⁶

Důležitou součástí byl stranický tisk. Do první světové války byly hlavními časopisy nejprve Hlas lidu v Prostějově, Rovnost v Brně, Nový věk svobody v Praze, v Rakousku Dělnické listy nebo Budoucnost a během první světové války pražské Právo lidu¹⁷ či plzeňská Nová doba.

1.2 Během první světové války

Československá sociální demokracie se téměř do konce první světové války orientovala na Rakousko.¹⁸ Jejím nejvýznamnějším představitelem, zároveň vůdcem prorakouského stanoviska, byl Bohumír Šmeral,¹⁹ který stranu vedl až do září 1917, v té době už

¹³ *Politické programy sociálně demokratické strany dělnické*. S. 67.

¹⁴ BENEŠ, Jakub. Czech Social Democracy, František Soukup and the Habsburg Austrian Suffrage Campaign 1897-1907. *Střed*. 2012, 4 (2), s. 9-33.

¹⁵ Více v: TOBOLKA, Zdeněk. *Politické dějiny československého národa od r. 1848 až do dnešních dob. Díl III.: 1879-1914*. Praha 1936.

¹⁶ MALÍŘ, Jiří. Systém politických stran v českých zemích do roku 1918. In: MALÍŘ, Jiří, MAREK, Pavel a kol. *Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004. 1. díl, Období 1861-1938*. Brno 2005. S. 46-47.

¹⁷ Více v: TOBOLKA, Zdeněk. *Za svobodu a socialismus. 50 let Práva lidu, prvního českého socialistického deníku 1897-1947*. Praha 1947.

¹⁸ TOBOLKA, Zdeněk. *Politické dějiny československého národa od r. 1848 až do dnešních dob. Díl IV.: 1914-1918*. Praha 1937. S. 52-53.

¹⁹ Více v: GALANDAUER, Jan. *Bohumír Šmeral. Díl II.: 1914-1941*. Praha 1986.

nejednotnou. Již v prosinci 1916 se ve straně objevila opozice, které se ne zcela zamlouvalo austrofilské vedení. Za jádro opozice lze považovat plzeňskou delegaci, která ještě nevystoupila veřejně, ale první náznaky můžeme vidět v referátech delegátů, které pronesli na zasedání ve dnech 8.–9. prosince v pražském Lidovém domě, a v nichž se zatím nejednalo o změnu stanovisek ohledně emigrace politiků či dokonce odboje, ale spíše o vnitrostranickou reformu.²⁰ Na této schůzi také Bohumír Šmeral pronesl projev o ustanovení Českého svazu a Národního výboru.

Po smrti Františka Josefa I. (za sociální demokraty se oficiálně pohřbu 30. listopadu 1916 účastnili František Soukup a Antonín Němec)²¹ na nastoupil na trůn umírněnější Karel I., který do předlitavské vlády povolal Heinricha hraběte Clam-Martinice a jako ministra zahraničních věcí Ottokara hraběte Czernina z Chudenic, ač původem z Čech, orientovali se protičesky. Clam-Martinic se dohodl s německými nacionály prosadit v českých zemích oktroje, aby zabránili „Čechoslovákům“ předložit své návrhy česko-německého vyrovnání v parlamentu.²² Český svaz také žádal audienci u panovníka, ale jen ho ubezpečili, že jsou věrni dynastii.²³ Bohumír Šmeral se, již jako místopředseda Českého svazu, pokoušel hrozby oktrojů zrušit pomocí loajální politiky, tedy silnějšího prosazování austrofilského kurzu, a pověřil Vlastimila Tusara jednat ve Vídni. Dočasně se Šmeralovi podařilo oktroje odložit, ale udělal pravděpodobně chybu ohledně dalšího postupu. Tento ústupek bral jako obrat vlády, a proto se rozhodl pokračovat prorakousky a nespojit se se zvětšující se opozicí.²⁴ Celá strana tedy teď podporovala vládu, která plánovala dál pokračovat ve válce, i když většina národa si to nepřála.

Důležitým mezníkem se stala mezinárodní socialistická konference oficiálně svolaná na květen 1917 a pořádaná takzvaným Holandsko-skandinávským výborem. Konference měla jednat o takovém míru, který by byl v zájmu všech zúčastněných vlád. Do Stockholmu přijeli (většina 16. června) i zástupci Československé sociálně demokratické strany dělnické (Bohumír Šmeral, Antonín Němec, Gustav Habrman), kteří se z počátku dohodli na společném postupu. Podle Habrmanových vzpomínek měl mít Šmeral zásadní, až překvapující projev, ve kterém přiznal, že podle něj válka pravděpodobně skončí rozbitím

²⁰ KÁRNÍK, Zdeněk. *Socialisté na rozcestí: Habsburk, Masaryk či Šmeral*. Praha 1996. S. 59-64.

²¹ TOBOLKA, Zdeněk a Martin Kučera. *Můj deník z první světové války*. Praha 2008. S. 224.

²² KÁRNÍK, Zdeněk. *Socialisté na rozcestí*. S. 68.

²³ Více v: KAZBUNDA, Karel a KUČERA, Martin. *Stolice dějin na české univerzitě v Praze. Díl IV. Jaroslav Goll a Josef Pekař ve víru války světové*. Praha 2000.

²⁴ KÁRNÍK, Zdeněk. *Socialisté na rozcestí*. S. 101.

Rakouska-Uherska a vznikne samostatný československý stát. Zároveň ale dodal, že on sám si to nepřeje.²⁵

Opozice proti Šmeralovi se i přesto stále zvětšovala a nakonec ho donutila odstoupit v září 1917. Do opozice můžeme počítat již zmíněnou plzeňskou delegaci, která prezentovala své názory ve vlastním časopise – Nová doba. Na rozdíl od roku 1916 se už v roce 1917 nebáli veřejně své názory odkrývat veřejně. Blíže k Plzni než ke Šmeralovi měl také František Modráček,²⁶ který dokonce vystoupil z poslaneckého klubu a působil samostatně, nikdy se však s Plzní nespojil. Proti dosavadní prorakouské politice se stavěla také opozice českých spisovatelů, kteří vydali manifest publikovaný v polovině května 1917, jejímž iniciátorem byl Jaroslav Kvapil, a na kterém nashbíral celkem 222 podpisů, mezi nimi například i Alois Jirásek.²⁷ Jedním z nejvýznamnějších opozičních politiků se během roku 1917 stal Gustav Habrman. Po únorové revoluci v Rusku rovněž dochází k protestům dělnictva, které se stavělo proti tehdejší politice a projevovalo se především stávkami, které na počátku roku 1918 vyústily v generální stávky. Davy, které si stěžovaly na špatné zásobování, nedostatek uhlí a šatstva, přišel uklidňovat také František Soukup.²⁸

Po Šmeralově odchodu zaujal jeho místo Gustav Habrman, který zavedl novou orientaci strany – protirakouskou. Československá sociální demokracie stála u většiny důležitých prohlášení, která žádala odtrhnutí se od Rakouska-Uherska a vytvoření samostatného Československa. Jednalo se o Tříkrálovou deklaraci, Národní přísahu z dubna 1918, květnové manifestační oslavy při 50. výročí položení základního kamene k Národnímu divadlu, znovuoobnovení Národního výboru (František Soukup jednatelem), spolupodíleli se také na vzniku Socialistické rady, která 14. října 1918 organizovala nepřilíš úspěšnou stávku. Během všech těchto akcí většinu konceptů, rezolucí, manifestů a prohlášení sepisoval František Soukup, který sociální demokracii zastupoval i mezi „Muži 28. října.“ Sociálně demokratičtí představitelé zastávali také funkce ministrů v první vládě Karla Kramáře, kde František Soukup získal funkci ministra spravedlnosti, Gustav Habrman ministra školství a Lev Winter ministra sociální péče.

²⁵ HABRMANN, Gustav. *Mé vzpomínky z války*. Praha 1928. S. 168.

²⁶ Více v: URBAN, Otto. Bohumír Šmeral a František Modráček jako představitelé dvou ideologických linií v české sociální demokracii před první světovou válkou. *ČČH*. 1963, 11 (4), s. 432-444.

²⁷ GALANDAUER, Jan. *Vznik Československé republiky 1918: projekty, programy a perspektivy*. Praha 1988. S. 283-287.; *Literární archiv: sborník Památníku národního písemnictví: Čeští spisovatelé a vznik republiky. K 80. výročí ČSR*. Praha: Památník národního písemnictví, 1998, roč. 30.

²⁸ PROKŠ, Petr. *Politikové a vznik republiky: 1914-1918*. Jihlava 1998. S. 107.

1.3 Strana po první světové válce

Po vzniku Československa musely strany zajistit funkce, které obvykle vykonává stát. Z Národního výboru československého bylo vybudováno revoluční Národní shromáždění, do kterého strany „vysílaly“ své zástupce (druhou nejpočetnější byla sociální demokracie celkem s 53 poslanci, hned po agrární straně). Po válce se charakter většiny stran změnil – buď se transformovaly, sloučily s jinými, nebo změnily pouze názvy. Z hlediska stoupenců zůstala nejsilnější stranou přejmenovaná Československá sociálně demokratická strana dělnická, nyní sloučená s bývalou centralistickou Českou sociálně demokratickou stranou dělnickou v Rakousku, a druhým ministerským předsedou se stal v roce 1919 Vlastimil Tusar.²⁹

První poválečné střetnutí uvnitř strany vycházelo z rozdílnosti názorů na válku, na VŘSR a prorakouskou politiku Šmerala. Bohumír Šmeral, který v politice i přes své odstoupení v roce 1917 zůstal, se prosadil jako vůdce radikálně levicového křídla, které vzniklo organizovaně 28. února 1919 při prvním vydání časopisu Sociální demokrat³⁰ a žádalo připojení ke Komunistické internacionále.

Volby do Národního shromáždění byly v dubnu 1920 pro sociální demokracii ještě úspěšné (zisk 25,7% hlasů, ve srovnání s rokem 1925 - sociální demokracie jen 8,9% hlasů a Komunistická strana 13,1%³¹), ale konflikty s revolučním proudem téhož roku vyústily. Marxistická levice vydávala samostatné prohlášení, odmítala spolupracovat s vládou, otevřeně se hlásila ke Komunistické internacionále a vytvořila vlastní vedení, ale zatím se nenazývala komunistickou stranou. Zorganizovali vlastní zasedání, schůze a 25. září 1921 zabrali Lidový dům (i redakci Práva lidu), proti čemuž se vedení umírněné sociální demokracie odvolalo k soudu a vyhrálo. Spor vyvrcholil rozštěpením na dvě strany, kdy vzniká Komunistická strana Československa ustanovená na takzvaném slučovacím sjezdu v Praze 30. října až 2. listopadu 1921.

²⁹ BOSL, Karl, ed. *Handbuch der Geschichte der böhmischen Länder: in vier Bänden. Band IV, Der tschechoslowakische Staat im zeitalter der modernen Massendemokratie und Diktatur.* Stuttgart, 1970. S. 21.

³⁰ GALANDAUER, Jan. *Od Hainfeldu ke vzniku KSČ.* Praha 1986. S. 266.

³¹ HARNA, Josef. *Stranickopolitický systém v Československu v letech 1918-1938.* In: MALÍŘ, Jiří, MAREK, Pavel. *Politické strany.* S. 550.

2 František Soukup a jeho politika do roku 1917

2.1 Vstup do politiky

František Soukup se narodil v Kamenné Lhotě poblíž Uhlířských Janovic 22. srpna 1871. Jeho otec byl voják, který utrpěl vážné zranění u Hradce Králové. Po svém vyléčení začal pracovat jako panský kočár v Kamenné Lhotě, kde poznal Soukupovu matku – dceru místního hostinského. Gymnázium František Soukup studoval nejprve v Čáslavi, ale absolvoval v Kolíně roku 1890. V devadesátých letech přišel do Prahy, kde začal studovat práva a poprvé se zajímat o politiku. Jako student se hlásil k hnutí „Omladina“, které bylo ukončeno zásahem státu a procesem s účastníky mezi léty 1893 až 1895,³² ale Soukup se tomuto procesu vyhnul, neboť v říjnu 1892 odjel na jednoroční vojenskou službu, a tak se podle svých slov „ztratil z očí pražské policie“.³³ I přesto se mu tento směr postupně začal odcizovat, protože nesouhlasil s pokrokařským programem o kolektivismu, a tak se přiklonil k sociální demokracii.³⁴ Práva dokončil na německé univerzitě roku 1899, protože z české byl vyloučen kvůli svým přednáškám na dělnických schůzích. Za jeho mládí ho nejvíce ovlivnil Edvard Grégr, kterého slyšel mluvit v roce 1883 na slavnosti odhalení pomníku Karla Havlíčka v Kutné Hoře, po roce 1890 Josef Steiner a na právnické fakultě si oblíbil přednášky Tomáše G. Masaryka.³⁵

V roce 1896 oficiálně vstoupil do československé sociální demokracie. Už od počátku se projevovalo jeho řečnické nadání, měl charisma a řada tehdejších politiků potvrzovala jeho schopnost lid zaujmout. Často ho ve svých vzpomínkách přirovnávají vzhledem k Janu Husovi.³⁶ Během svého života ale nebyl pouze politikem, organizátorem a právníkem, působil také jako novinář (redaktor Práva lidu), poslanec Revolučního národního shromáždění, ministr spravedlnosti do roku 1919, od roku 1920 senátor a nevyvratitelná byla jeho role v Socialistické internacionále.

Po volbách do parlamentu roku 1897 jel do Vídně jako tajemník prvních sociálně demokratických poslanců, takže zažil i protistátoprávní prohlášení sociálních demokratů na říšské radě přečtené Josefem Steinerem, ale sepsané Antonínem Němcem, hájil požadavek samostatné sociální demokracie v rámci mezinárodního dělnického hnutí (přikláněl se během

³² Více v: PERNES, Jiří. *Spiklenci proti Jeho Veličenstvu: historie tzv. spiknutí Omladiny v Čechách*. Brno 2002; ČERVINKA, František. *Boje a směry českého studentstva na sklonku minulého a na počátku našeho století*. Praha 1962. S. 49-82.

³³ SOUKUP, František. Má cesta k socialismu. In: *Dr. František Soukup. Tribun lidu*. S. 140-141.

³⁴ TOBOLKA, Zdeněk. *Politické dějiny. Díl IV*. S. 365.

³⁵ SOUKUP, František. Má cesta k socialismu. In: *Dr. František Soukup. Tribun lidu*. S. 128,132-133.

³⁶ KREJČÍ, František. *Tribun lidu*. In: *Dr. František Soukup. Tribun lidu*. S. 6.

sporů o nezávislost odborů k názoru většinové sociální demokracie) a v nesčetných projevech od roku 1905 podporoval přijetí všeobecného hlasovacího práva.³⁷ Rovněž uveřejnil úvodní článek v prvním vydání deníku Právo lidu 1. října 1897. Sám se stal poslancem roku 1907 za obvod Holešovice-Bubny, ale mandát roku 1911 ztratil a na čas odcestoval do Ameriky, kde přednášel na československých schůzích.³⁸ Roku 1912 nečekaně zemřel poslanec za obvod Slaný Vilém Černý a Soukup dostal nabídku kandidovat a také s převahou zvítězil. Od roku 1913 se tedy jako poslanec vrátil. Aktivně se začal zajímat o politické záležitosti. Prorakouskou politiku hájil až do druhé poloviny roku 1917,³⁹ pravděpodobně kvůli Šmeralovi, kterého i přes odlišné názory podporoval až do léta 1918.⁴⁰

Na počátku první světové války nemusel nastoupit do armády, dokud se nezvedla věková hranice. Do války ale jít nechtěl, tak si prý léky ničil zdraví a simuloval srdeční vadu.⁴¹

2.2 Cesta do Švýcarska a Itálie

Bohumír Šmeral se snažil udržet politiku strany mimo válku hlavně kvůli její vlastní ochraně. Nechtěl, aby perzekuce na stranu dopadly tak, jako například na stranu národně sociální po zatčení Václava Klofáče, která se pak téměř rozpadla.⁴² Přesto nešlo jen o to válku přežít, ale po ní se také podílet na novém poválečném uspořádání státu, a proto se rozhodl v říjnu 1914 odjet do Berlína, kde zjistil, že válka proti Rusku je pro německé sociální demokracie přijatelná. Po návratu do Prahy o tom informoval 26. října 1914 místopředsedu Thuna.⁴³ Tím se sice Šmeralova politika stala krajně prorakouskou, ale nikdo ze sociální demokracie ani z jejich voličů se zatím nechtěl postavit na stranu válčících (dohodových) států, protože ačkoliv bojovaly za spravedlivou věc, dlouho neměly pevně stanovené cíle, kterých by chtěly ve válce dosáhnout.⁴⁴

³⁷ Více v: DOUBEK, Vratislav. Všeobecné volební právo – symbol politiky či politikaření? *Střed.* 2009, 1(1), s. 68-81; KODEDOVÁ, Oldřiška. Boj za hlasovací právo v Čechách před padesáti lety. *Slovanský přehled.* 1956, 42 (10), s. 335-338.

³⁸ Soukupův medailonek v: TOBOLKA, Zdeněk. *Politické dějiny Díl IV.* S. 365-369.

³⁹ ŠLEHOFER, Lukáš. František Soukup na cestě k říjnu 1918. In: KUČERA, Rudolf. *Muži října 1918: Osudy Aktérů vzniku Republiky Československé.* Praha 2011. S. 46.

⁴⁰ KÁRNÍK, Zdeněk. *Socialisté na rozcestí.* S. 440.

⁴¹ KOUŠA, Josef. Bojovníku za politickou demokracii a socialism. In: *Dr. František Soukup. Tribun lidu.* S. 88.

⁴² Více v: KLÁTIL, František. *Republika nad stranami: o vzniku a vývoji Československé strany národně socialistické (1897-1948).* Praha 1992.

⁴³ PROKŠ, Petr. *Politikové a vznik republiky.* S. 18.

⁴⁴ URBAN, Otto. *Česká společnost.* S. 593.

František Soukup prováděl stejné sondážní cesty jako Bohumír Šmeral. Na konci roku 1914 cestoval do Švýcarska a Itálie, kde měl zjistit pro místodržitele Thuna, zda státy jsou neutrální či plánují vstoupit do války na straně Dohody. Osobně se s Thunem setkal po svém návratu dne 12. ledna 1915 a místodržitel zjištěné informace od Soukupa předal v dopise ministerskému předsedovi Stürgkovi.⁴⁵ Soukup byl přesvědčený, že Švýcarsko zůstane neutrální, ale o Itálii už si nebyl tak jistý. Z cesty získal takový dojem, že v nejbližší době Itálie vstoupí do války na straně Dohody a Rakousko se bude muset bránit také na třetí (italské) frontě.⁴⁶ Thun zároveň v dopise dodal, že Soukupova tvrzení a jeho popis situace v zemích, kterou vykonal s poslancem Antonínem Němcem, jsou objektivní a nestranné.⁴⁷

2.3 Maffie a zahraniční odboj

2.3.1 Soukupova účast v Maffii v letech 1914-1915

První osobnosti začaly emigrovat bezprostředně po vyhlášení války, ale teprve po odchodu Tomáše Garrigue Masaryka a po červenci 1915 hovoříme o počátku zahraničního odboje proti Rakousku-Uhersku.⁴⁸ Považoval za důležité, aby byl informován o dění v Evropě, ale ze svých cest se několikrát vrátil, aby navázal kontakt se zástupci českých politických stran. Za sociální demokracii byl dotázán Bohumír Šmeral a František Soukup 17. srpna 1914. Oba přislíbili, že jsou ochotni se setkat s Masarykem, jehož vztah k sociální demokracii byl kladný, neboť i jeho rodina a jeho manželka, která dokonce odebírala Právo lidu, byli před válkou podporovateli této strany.⁴⁹ Ke schůzi došlo v Masarykově bytě a následně v Holandské kavárně v Praze, ale nic se nevyřešilo.⁵⁰ Masaryk po svém odjezdu pověřil Edvarda Beneše, aby se pokusil znovu Šmerala přesvědčit k dalšímu jednání, ale ten prohlásil, že všichni jsou blázni a Masaryk podle něj vede národ na „*Bílou horu*“.⁵¹ Edvard Beneš se pak měl sám dohodnout ještě se Soukupem. Kontakty s ním navázal prostřednictvím redaktora Práva lidu Františka V. Krejčího, ale zcela na svou stranu ho nezískal – Soukup zatím nic neslibil. Rozhodl se až na jaře roku 1915, kdy začal pravidelně docházet na schůze

⁴⁵ Dopis v: *Sborník dokumentů k vnitřnímu vývoji v českých zemích za I. světové války 1914-1918: Svazek II. Rok 1915*. Praha 1994. S. 21-26.

⁴⁶ *Tamtéž*. S. 25. („...Soukup fürchtet, es wurde bald der Augenblick kommen, wo Österreich auch noch auf der dritten Front schwere Kämpfe zu bestehen haben wird.“).

⁴⁷ *Tamtéž*. S. 21. („Dr. Soukup trug mir die ganze Angelegenheit ungeheuer sachlich und ruhig vor...“).

⁴⁸ PROKŠ, Petr. *Politikové a vznik republiky*. S. 27.

⁴⁹ KÁRNÍK, Zdeněk. *Socialisté na rozcestí*. S. 50.

⁵⁰ SOUKUP, František. 28. říjen 1918: *Předpoklady a vývoj našeho odboje domácího v československé revoluci za státní samostatnost národa. Díl I*. Praha 1928. S. 297.

⁵¹ BENEŠ, Edvard. *Světová válka a naše revoluce. Díl I*. Praha 1935. S. 25.

Maffie, i když Masaryk původně plánoval, že by mohl Soukup emigrovat⁵² a jako sociální demokrat se přidat k zahraničnímu odboji. Soukup se rozhodl spolupracovat s Maffií po své cestě do Švýcarska a Itálie, která pravděpodobně k tomuto rozhodnutí výrazně přispěla.⁵³ Podle Benešových vzpomínek Rašín Soukupa v Maffii uvítal přátelskými slovy: „*Tak vidíš, Františku, tak se zase scházíme; už jsme tady z Omladiny tři.*“⁵⁴

Maffii vybudoval po odjezdu Masaryka Edvard Beneš v únoru 1915. Po celou válku se schůze konaly v bytě či kanceláři Přemysla Šámala, který se po emigraci Beneše v září 1915 dostal do čela Maffie. Účastnili se jich nejvýznamnější představitelé české politiky jako Karel Kramář, Alois Rašín, Josef Scheiner, Antonín Hajn a za stranu sociálně demokratickou Bohumír Šmeral, ale také František Soukup.⁵⁵ O těchto schůzích věděla samozřejmě také pražská policie, která členy často kontrolovala a také prováděla hromadné výslechy, zda se na schůzích „nemluví o odboji“ a pražské místodržitelství začalo posílat Vídní přehled o protistátní, protiválečné a protirakouské činnosti od 20. ledna 1915, týdně od poloviny května 1915 až do konce října 1918.⁵⁶

Maffie velmi ztratila 21. května 1915, kdy došlo k zatčení Karla Kramáře, který byl odvezen do žaláře ve Vídni. Dne 12. července jej následoval Alois Rašín, 1. září Vincenc Červinka, dále Josef Zamazal, ředitel Živnostenské banky Jaroslav Preiss, a mnoho dalších. První čtyři jmenovaní byli odsouzeni k trestu smrti, který nebyl vykonán s ohledem na nástup Karla I., který 5. ledna 1917 změnil tresty smrti „pouze“ na několikaleté žaláře.⁵⁷ Dne 2. července 1917 Karel I. vyhlásil amnestii, přesto Rašín a Kramář prozatím propuštění nebyli (až 12. července), protože kromě velezrady byli obviněni také ze zločinu proti branné moci státu a na to se amnestie nevztahovala.⁵⁸

Na Soukupův podnět se měl k Maffii přidat také Gustav Habrman, který byl dokonce vyslán sociální demokracií (konkrétně Soukupem, Tusarem, Teskou, Houserem a Šmeralem) krátkodobě do neutrálního Švýcarska, kde se setkal 11. března 1915 s Masarykem, ale

⁵² PICHLÍK, Karel. *Bez legend: Zahraniční odboj*. Praha 1991. S. 102.

⁵³ KÁRNÍK, Zdeněk. *Socialisté na rozcestí*. S. 50.

⁵⁴ BENEŠ, Edvard. *Světová válka. Díl I*. S. 45.

⁵⁵ PAULOVÁ, Milada. *Dějiny Maffie: odboj Čechů a Jihoslovanů za světové války 1914-1918. Díl II. Část 1*. Praha 1939. S. 7-21.

⁵⁶ Více v: *Souhrnná hlášení presidia pražského místodržitelství o protistátní, protirakouské a protiválečné činnosti v Čechách 1915-1918*. Ed. OTÁHALOVÁ, Libuše. Praha 1957.

⁵⁷ ŠEDIVÝ, Ivan. *Češi, české země a velká válka: 1914-1918*. Praha 2001. S. 172; Více o procesech: *Proces Dra Kramáře a jeho přátel. Sv. 1-5*. Ed. TOBOLKA, Zdeněk. Praha 1918-1920; PAVLÍČEK, Tomáš. *Politicum a martýrium v nejdelším trestním procesu první světové války. Stylizace a strategie během procesu s Karlem Kramářem*. In: *Karel Kramář (1960-1937). Život a dílo*. Praha: ÚČD FF UK, 2009. S. 344-366.

⁵⁸ *Právo lidu* z 5. července 1917, roč. 26, č. 182.

nakonec Masaryk neuspěl. Habrman se k Maffii nepřidal pravděpodobně kvůli zásahu Šmerala⁵⁹ a po letech dokonce tvrdil, že s Masarykem se setkal pouze na naléhání Soukupa. Vedle této schůze měl Habrman také za úkol navázat styky se socialisty v neutrálních a dohodových státech.⁶⁰

2.3.2 Knoflíková aféra

Spolupráce mezi Františkem Soukupem a zahraničním odbojem nebyla stoprocentně zkoordinovaná a vymstila se oběma stranám v podobě tzv. knoflíkové aféry. Aloisie Linhartová byla pověřena Janem Kyjovským (tomu instrukce předal Edvard Beneš) doručit knoflík, ve kterém byla obsažena tajná zpráva pro Maffii ze Švýcarska. Byla však špatně informovaná o tom, že Soukup ví o způsobech spojení Maffie se zahraničním odbojem, a tak osobně předala Bohumilu Marešovi (své spojce v Praze) zprávu, aby se v případě komplikací s informací podělil právě se Soukupem.⁶¹ Za Soukupem byl ale poslán i bez vědomí dalších lidí – i bez Masarykova.⁶²

Dne 5. října 1915 Aloisie Linhartová přijela do Prahy a obrátila se na Mareše, který měl zprávu předat Bohumilu Hájkovi nebo Cyrilu Duškovi. Jeden byl ale v armádě a druhý mimo Prahu, tak Mareš šel k Františku Soukupovi do redakce Práva lidu, avšak ten den ho nezastihl, protože byl v Kolíně. Už tehdy se ale zdálo podezřelé, že Mareš v redakci „na potkání“ každému říkal, že zpráva je ze Švýcarska. Soukup ale nikdy nebyl napojen na zpravodajskou síť Maffie a zahraničního odboje a rovněž tvrdí, že když Beneš v roce 1915 odjížděl za hranice, dohodli se, že mu nikdy nebudou posílány žádné tajné zprávy, protože je pod neustálou policejní kontrolou.⁶³ Už před válkou totiž věděl, že je u něj v advokátní kanceláři nasazena policejní konfidentka, že policie též otevírá jeho dopisy, a tak to pokládal za policejní provokaci. Proto, když ho Mareš druhý den opět navštívil, aby vyřídil žádost paní Linhartové o setkání, ho poslal pryč a šel se poradit s dalšími členy Maffie, které sám znal.

Druhý den F. Soukup dokonce Mareše navštívil i v jeho zaměstnání, ale Mareš, teď už sám nervózní, na něj nepůsobil přesvědčivě. Bohumila Mareše navíc nikdo jako spojku neznal, i když byl kontaktován Antonín Švehla, Jan Herben i Přemysl Šámal (Cyril Dušek Mareše znal, ale nebyl v Praze). Po dohodě s B. Šmeralem se Soukup rozhodl informovat 7. října policejního ředitele Kunze. Reakce byla rychlá – zatčení členů Maffie a těch, kteří o

⁵⁹ PICHLÍK, Karel. *Bez legend*. S. 118.

⁶⁰ KÁRNÍK, Zdeněk. *Socialisté na rozcestí*. S. 50-51.

⁶¹ *Tamtéž*. S. 132.

⁶² MASARYK, Tomáš Garrigue. *Světová revoluce: za války a ve válce, 1914-1918*. Praha 2005. S. 47.

⁶³ Poslední zpráva o knoflíkové aféře napsaná Soukupem: *Právo lidu* z 12. března 1924, roč. 33, č. 61.

situaci nějak věděli – Aloisie Linhartová, Cyril Dušek, Jan Hájek, ale i Hana Benešová či Alice Masaryková.⁶⁴

Z hlavních představitelů Maffie nebyl zatčen snad jen Přemysl Šámal a Antonín Hajn, kteří museli navíc rychle obnovit spojení se zahraničím, protože spojení přes Švýcarsko teď nebylo bezpečné. Masaryk se o tomto zatýkání a celé situaci dozvěděl přes Jaroslava Kvapila a Emmu Destinovou v USA až v polovině listopadu 1915. Jejich zpráva krátce vysvětlovala, proč to Soukup nahlásil: „... *poslední posel choval se před ním tak podezřele...*, že Soukup jej *pokládal za agenta provokatéra*“.⁶⁵

Policie zatkla 10. října i Soukupa, který byl vězněn od listopadu 1915 do prosince 1915, kdy nejprve byl v cele policejního ředitelství, kde viděl i zatčenou Hanu Benešovou a Aloisii Linhartovou, pak byl převezen k vojenskému soudu na Hradčany a následně vlakem do Vídně, kde se setkal také s uvězněným Kramářem, Rašínem, Červinkou a Zamazalem.⁶⁶ Po propuštění byl vyšetřován a souzen na svobodě. Obžalovací spis je datován 2. srpna 1916, kde Soukup, Hájek, Linhartová, Mareš a Dušek byli obviněni z velezrady, z účasti na velezrádné činnosti Tomáše G. Masaryka, ale k samotnému procesu nikdy nedošlo.⁶⁷

2.3.3 Důsledky knoflíkové aféry

Bezprostředním problémem bylo přerušené spojení se Švýcarskem. Zahraniční odboj musel nalézt jiné způsoby komunikace s Maffií, neboť nyní nemohl počítat ani s účastníky aféry, protože nadále byli kontrolováni policií, která jakoukoliv „zvláštní“ událost ihned prověřovala. Například roku 1917 byl Soukup opět předvolán k výsledku ohledně jiného dopisu, který přišel na jeho jméno, a kde se psalo, že se má dostavit do Teplic, aby si vyzvedl zprávu ze zahraničí od bratra. Soukup ale bratra v cizině neměl, což se policii zdálo přirozeně podezřelé. Nic konkrétního ale nezjistila, nevypátrala ani pisatele dopisu, tak museli Soukupa propustit.⁶⁸

Hledal se také viník, který knoflíkovou aféru způsobil. Jednou z možností byl i Šmeral, neboť se o něm tušilo, že veškerou zahraniční poštu nejprve posílá policii ke kontrole, a protože se s ním Soukup šel ten den poradit. Tvrdilo se o něm také, že by mohl být

⁶⁴ GALANDAUER, Jan. *Bohumír Šmeral. Díl II.* S. 55-57.

⁶⁵ PICHLÍK, Karel. *Bez legend.* S. 145.

⁶⁶ SOUKUP, František. *Moje nejtěžší chvíle v kriminále.* In: ČERVINKA, Vincenc. *Z doby perzekucí a kriminálů.* Praha 1920. S. 294-295.

⁶⁷ Výňatek z obžalovacího spisu v: *Sborník dokumentů k vnitřnímu vývoji v českých zemích za I. světové války 1914-1918: Svazek III. Rok 1916.* Praha 1995. S. 199-204.

⁶⁸ PAULOVÁ, Milada. *Tajný výbor (Maffie) a spolupráce s Jihoslovany v letech 1916-1918.* Praha 1968. S. 386-389.

nastraženým špiclem policie a Soukup tomu pravděpodobně uvěřil v polovině roku 1917. I když měl nepřímé důkazy, viděl kolega jistého vysokého úředníka (Soukup jméno nikdy nezjistil) úřední zprávu o Šmeralově statusu, kde se psalo: „*Naprosto spolehlivý. Dostává plat od státní policie.*“⁶⁹

Šmeral se silně se proti tomuto tvrzení bránil a zdůrazňoval, že knoflíková aféra začala v říjnu 1915, a když by si skutečně politici mysleli, že za situaci mohl, nezvolili by ho místopředsedou Českého svazu v roce 1916.⁷⁰ Obvinění proti němu bylo vykonstruované. Navíc Šmeral se pokoušel Soukupa dostat z vězení, protože on sám se cítil částečně odpovědný za vzniklou situaci. Rovněž byl vyslýchán a pro policii vymyslel i důvod pozdního ohlášení: chtěli prý situaci ověřit, aby nedošlo k nečestnému udavačství.⁷¹

Soukup a celá sociální demokracie ztratili důvěru u Maffie a hlavně u Edvarda Beneše, protože zatčená byla i jeho žena Hana. Obviňoval Soukupa a Šmerala ze zbabělosti, protože dali přednost ochraně strany a báli se policejního dopadu.⁷²

Na knoflíkovou aféru doplatilo také dělnictvo. Jejich „zástupcem“ v Maffii byl právě František Soukup, kterému nebylo umožněno chodit od procesu na schůze Maffie. Dělnictvo se pak od roku 1917 začalo samo bouřit a kvůli hladu a obecné nespokojenosti organizovalo stávkový.⁷³

Knoflíková aféra určovala Soukupův život po celý rok 1916 a 1917. Kvůli policejnímu dozoru se nemohl účastnit schůzek Maffie, musel jednat čistě v rámci programu své strany a ani nemohl „být příliš viděn na veřejnosti.“ I Právo lidu z 30. července 1917 tvrdí, že Soukupův projev z předchozího dne byl první veřejný po třech letech a to mluvil v sále Plodinové burzy jen o základních problémech obyvatel - o válce, hladu a požadavku míru.⁷⁴ Současně nebyl také členem prvního Národního výboru z roku 1916 a o Stockholmské konferenci psal pouze loajálně. Situace se částečně změnila po převzetí vedení sociální demokracie Habrmanem v září 1917, úplně v době „zápasu“ české společnosti s Czerninem po jeho „slavném“ projevu z 2. ledna 1918. Od ledna 1918 se tak Soukup jistou mírou účastnil všech akcí Maffie, které požadovali samostatný Československý stát.

A co vlastně bylo dešifrováno policií z osudného knoflíku? „*Jelikož nevíme, zda strýček (restauratér Fáček, posel ze Švýcar do Prahy) přijel nebo ne, vyřídí náš posel vše ústně.*

⁶⁹ „*Absolut verlässlich. Wird von der Staatspolizei bezahlt.*“ V článku z: *Právo lidu* z 12. srpna 1917, roč. 26, č. 220.

⁷⁰ ŠMERAL, Bohumír. *Historické práce 1908-1940*. Praha 1961. S. 347.

⁷¹ GALANDAUER, Jan. *Bohumír Šmeral. Díl II.* S. 58.

⁷² KÁRNÍK, Zdeněk. *Socialisté na rozcestí.* S. 56-57.

⁷³ PAULOVÁ, Milada. *Tajný výbor (Maffie) a spolupráce s Jihoslovany.* S. 174-175.

⁷⁴ Článek: „Velkolepý projev v Praze.“ *Právo lidu* z 30. července 1917, roč. 26, č. 207.

Důvěru míti, jest to žena inteligentní a informovaná, dejte zase jen ústní vzkaz i (špatně dešifrováno, místo „i“ má být tečka) Spolný (Beneš).⁷⁵

⁷⁵ Ze vzpomínek: HAJŠMAN, Jan. *Česká mafie: vzpomínky na odboj doma*. Praha 1934. S. 101.

3 Cesta ke vzniku Československa (1917 – 1918)

3.1 Český svaz a Národní výbor

V prvních letech po vypuknutí 1. světové války se politici snažili kontrolovat českou politiku a politické strany. Dne 19. listopadu 1916 se tato představa realizovala v podobě Národního výboru, v jehož čele byl Karel Matušík. Ale tato instituce, která „sdužovala“ české politické strany, byla silně omezena, protože musela zaujmout loajální stanovisko k habsburské monarchii a Český svaz, společný orgán českých poslanců na říšské radě, se vyjadřoval stejně. Jeho předsedou se stal agrárník František Staněk a na postech místopředsedů Bohumír Šmeral a mladočech Jindřich Maštálka.⁷⁶ Členem Českého svazu byl také František Soukup, ale v Národním výboru za sociální demokracii nikoliv.⁷⁷

První drobné známky nesouhlasu s politikou Rakouska-Uherska můžeme spatřovat v lednu 1917 při reakci na iniciativu Woodrowa Wilsona, který se obrátil na válečné státy a žádal, aby se vyjádřily k válečným cílům. Odpověď Dohody obsahovala položku o osvobození států, mezi nimiž byli i „Čechoslováci“, což Vídeň přimělo k tomu, aby nařídila „utlačovaným“ státům vydat prohlášení, ve kterém by tento cíl Dohody odmítly. Český svaz dopis odeslal 24. ledna 1917, ale podle O. Czernina byl příliš nejednoznačný, neboť nezněl prorakousky,⁷⁸ a tak napsal svoji verzi, kterou Českému svazu odeslal ke schválení. V obsahu se vyjadřuje jasně – „*národ český ... jen pod žezlem habsburským vidí svou budoucnost a podmínky svého vývoje.*“⁷⁹ Český svaz jej 31. ledna 1917 přijal.⁸⁰

V české politice přesto rostly protirakouské tendence a čeští poslanci na říšské radě se rozhodli protestovat proti dosavadnímu postupu předlitavské vlády proti českému národu. Byly vypracovány návrhy národně sociální, agrární a mladočeské strany, ale všechny byly zavrhnuty hlavně sociálními demokraty, kteří odmítali historické státní právo. Nový návrh, původně vypracovaný z okruhu Maffie, upravil a předložil A. Švehla na společném zasedání Českého svazu a Národního výboru dne 27. května. Text přečetl, i přes Clam-Matincovy protesty, předseda Českého svazu František Staněk v den znovuzahájení říšské rady 30.

⁷⁶ URBAN, Otto. *Česká společnost*. S. 604.

⁷⁷ Seznam členů: SOUKUP, František. 28. říjen 1918. *Díl I*. S. 356-357.

⁷⁸ URBAN, Otto. *Česká společnost*. S. 606-607.

⁷⁹ Text v: GALANDAUER, Jan. *Vznik Československé republiky*. S. 282.

⁸⁰ Podrobně: TOBOLKA, Zdeněk. K historii dopisu Českého svazu hraběti Czerninovi 30. ledna 1917. In: *Naše revoluce: Čtvrtletní sborník historický*. Praha 1925 (3). S. 169-183.

května 1917. Prohlášení Českého svazu z 30. května 1917 požadovalo „*spojení českých zemí se Slovenskem* (poprvé se zde Slovensko objevuje) *v rámci habsburské monarchie.*“⁸¹

Dne 6. června 1917 byl na říšské radě předložen návrh na zřízení ústavního výboru. Otázkou bylo, zda do něj Český svaz vyšle zástupce. Z celkového počtu 53 členů v něm Češi měli vyhrazeno 10 míst, kam byl zvolen také Soukup. Pro revizi ústavy měl být vytvořen speciální podvýbor (celkem 17 členů, pro Čechy dvě místa).⁸² Maffie doporučovala, aby se poslanci postavili proti, jako ona sama, protože byla přesvědčená, že se čeští politikové mají stavět za požadavek zcela samostatného československého státu a ne pouze federaci. Už 22. června padla vláda Clam-Martinice a jeho nástupcem se stal Ernst Seidler.

Český svaz měl několik možností. Buď mohl vyslat zástupce do ústavního výboru a snažit se zřídit takové podmínky, které by byly v souladu s prohlášením z 30. května, nebo poslance odmítnout vyslat. Po poradách bylo odsouhlaseno řešení agrární strany, která navrhla, že „*Český svaz obešle subkomitét ústavního výboru, až budou skončeny porady o zásadách, obsažených v prohlášení ze dne 30. května.*“⁸³ Proto se na schůzi Národního výboru s Českým svazem 25. července 1917 konečné rozhodnutí odložilo. Na stejné schůzi byla také dojednána reorganizace Národního výboru.

3.2 Mírová konference sociálních demokracií ve Stockholmu

Rokování československé sociální demokracie s holandsko-skandinávským výborem probíhalo 26. a 27. července 1917 ve Stockholmu, kde sociální demokraté požadovali především dojednání všeobecného míru bez anexí, válečných náhrad a s provedením práva sebeurčení národů, které nemělo mít podobu pouze autonomie pro kulturní záležitosti, ale národy měly být samostatné v rámci federativně uspořádaného dunajského soustátí a české země měly být spojeny se Slovenskem.⁸⁴

Předcházející jednání ještě v Čechách se týkalo otázky, kdo se konference vlastně zúčastní. Dne 15. června A. Jirásek a J. Kvapil poslali Českému svazu telegram, ve kterém žádali jeho místopředsedu, konkrétně Šmerala, aby se vzdal své funkce, neboť se obávali, že jeho názory budou prezentovány jako oficiální stanovisko českého národa. Národní výbor jim

⁸¹ GALANDAUER, Jan. Prohlášení Českého svazu z 30. května 1917 – zapomenutá programová revoluce. *ČČH*. 1993, 91 (4), s. 587.; Podrobně: TOBOLKA, Zdeněk. Státoprávní prohlášení ze dne 30. května 1917. In: *Naše revoluce: Čtvrtletní sborník historický*. Praha, 1924 (2). S. 161-236.

⁸² PAULOVÁ, Milada. *Tajný výbor a spolupráce s Jihoslovany*. S. 285-286.

⁸³ SOUKUP, František. *28. říjen 1918. Díl I*. S. 412-415.

⁸⁴ Článek: „Česká otázka na mezinárodní socialistické konferenci ve Stockholmu.“ *Právo lidu* z 31. srpna 1917, roč. 26, č. 239.

jako celek odpověděl, že do Stockholmu jede jako člen sociální demokracie a ne jako místopředseda Českého svazu.⁸⁵

František Soukup se stockholmské konference nezúčastnil, přesto ke konferenci napsal úvodník do *Práva lidu*. Vysvětluje zde, že nejde o akci oficiální, jako byly například mezinárodní sjezdy v Amsterdamu či Kodani, protože do této doby belgická, francouzská či anglická sekce sociální demokracie odmítaly zasednout s říšskoněmeckou sociální demokracií – proto to bylo teď něco nového. Nechce podceňovat, ani přeceňovat význam takovéto akce, protože se jednalo zatím o první pokus o diskuzi a porady se konaly dosud spíše se zástupci jednotlivých stran separátně. Přesto si nedokázal odpustit poznámku, ze které nám má být jasné, že díky této akci není socialismus už jen „psancem“ v Evropě, ale že smí mluvit do mezinárodní politiky a při oficiálním mírovém kongresu bude mít své slovo a bude moci ovlivňovat konečnou bilanci světové války.⁸⁶

3.3 Soukupův podíl na neloajálních prohlášeních v první polovině roku 1918

Rozhodující vliv na další postup měla situace v Rusku. Dekretem o míru byly nabídnuty mírové jednání pro válčící státy, které Rakousko-Uhersko 30. listopadu 1917 přijalo. Text byl publikován, ale ne celý. Kvůli údajnému přerušení telegrafního spojení se dokument nezmiňoval o (pro Čechy) nejpodstatnější části - Rusko žádalo právo na sebeurčení všech národů. Rakousko bylo ihned obviněno, že dokument zfalšovalo a poté dokonce odmítlo přijmout účast Čechů a Jihoslovanů na mírovém jednání v Brestu Litevském v březnu 1918.⁸⁷

3.3.1 Tříkrálová deklarace

Tříkrálový sněm byl reakcí na boj proti Czerninovi a jeho zahraniční politice a jako „oslava vzniku“ samostatné československé armády 16. prosince 1917. Tajný výbor se rozhodl pro akci, která by jasně vyjadřovala jejich program. První jednání začala 27. prosince a už 28. prosince byl informován také Přemysl Šámal, který později tuto akci považoval za vrchol svého působení v Maffii.⁸⁸ Další den se sešli Rašín, Kvapil, Šámal a další politikové u Švehly, kde se shodli, že je nutné se proti Czerninovi bránit. Naplánovali tak sjezd na Tři krále, kam pozvali všechny poslance. F. Soukup se poprvé účastnil schůze u Švehly 2. ledna 1918, kde se dojednalo, že základ manifestu bude vzat ze sociálně demokratického

⁸⁵ GALANDAUER, Jan. Čeští socialisté ve Stockholmu r. 1917. *Historie a vojenství*. 1990, 39 (5), s. 51-61.

⁸⁶ *Právo lidu* z 20. května 1917, roč. 26, č. 137.

⁸⁷ URBAN, Otto. *Česká společnost*. S. 619-620.

⁸⁸ PAULOVÁ, Milada. *Tajný výbor a spolupráce s Jihoslovany*. S. 373.

memoranda o Alsasku a Lotrinsku z roku 1870. Dne 3. ledna byl manifest ještě přepracován a následně schválen a vypracováním hlavní řeči pro Staňka byl téhož dne pověřen Soukup, jehož návrh byl 5. ledna schválen.⁸⁹

„Generální sněm poslanců zemí českých“ se konal 6. ledna 1918 v Grégrově sále v Obecním domě v Praze a byl zahájen řečí Františka Staňka o požadavku samostatného státu československého,⁹⁰ po kterém následoval projev Vlastimila Tusara. Policie deklaraci ihned konfiskovala a dokument byl 22. ledna 1918 v poslanecké sněmovně označen ministerským předsedou Seidlerem za velezrádný. Ten zdůraznil, že prohlášení z 30. května 1917 ještě bylo přijatelné, i když ne zcela v zájmu uherské koruny, ale Tříkrálová deklarace postrádala jakoukoliv formu dynastické loajality. Na jeho řeč reagovala řada českých poslanců jako Klofáč, Udržal či Tusar. Soukup pronesl rovněž projev, ve kterém zdůrazňoval důležitost Masaryka a jeho činnosti v zahraničí a sliboval, že čím více jim bude Rakousko-Uhersko bránit ve svobodném projevu, tím více budou Češi za svou samostatnost bojovat.⁹¹

Sociální demokraté nebyli iniciátory této akce, přesto se k ní přidali a od této doby můžeme vedle G. Habrmana, současného vedoucího politika strany, považovat také Soukupa a Tusara jako reprezentanty české politiky.⁹²

3.3.2 Dubnová Národní přísaha

Zatímco Evropa řešila Sixtovu aféru, která poškodila snahy císaře Karla I. dojednat mír, a která vedla k odvolání hraběte Czernina 12. dubna 1918,⁹³ v Praze se připravovala akce, která měla vyvrcholit tzv. Národní přísahou.

První myšlenka Národní přísahy vzešla od Rudolfa Giunia 3. dubna 1918, ale hlavním organizátorem se stal Alois Rašín.⁹⁴ První myšlenka se tedy objevila jeden den po skandálním Czerninově projevu, ve kterém napadl všechny opoziční politiky a přirovnal je k „*bídým a ubohým Masarykům*.“⁹⁵ Proti tomu se objevily v Praze první protesty, které konání národní

⁸⁹ Stenografický záznam dr. Šámala z jednání: *Tamtéž*. S. 568.

⁹⁰ Text v: *Sborník dokumentů k vnitřnímu vývoji v českých zemích za 1. světové války 1914-1918: Svazek V. Rok 1918*. Praha 1997. S. 25-27.

⁹¹ Stenographisches Protokoll. XXII. Session, 53 Sitzung. *Haus der Abgeordneten* [online]. 22. Januar 1918 [cit. 2013-05-01]. Online: <http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=spa&datum=0022&page=3791&size=45>; Nejdůležitější pasáže interpretoval také: SOUKUP, František. 28. říjen 1918. *Díl II*. S. 617-635.

⁹² KÁRNÍK, Zdeněk. *Socialisté na rozcestí*. S. 248.

⁹³ Více v: KANN, Robert A. *Die Sixtusaffäre und die geheimen Friedensverhandlungen Österreich-Ungarns im Ersten Weltkrieg*. 1. Aufl. München: Oldenbourg, 1966.

⁹⁴ PAULOVÁ, Milada. *Tajný výbor a spolupráce s Jihoslovany*. S. 429.

⁹⁵ „*Dieser elende, erbärmliche Masaryk*“. In: KÁRNÍK, Zdeněk. *Socialisté na rozcestí*. S. 327; Část českého projevu v: SOUKUP, František. 28. říjen 1918. *Díl II*. S. 651-653.

přísahy urychlily, a na prvních schůzích se už jednalo o jejím obsahu. Text byl koncipován F. Soukupem (jednáních se účastnil už od začátku) a „*typicky soukupovským květnatým a řečnický nadneseným slohem zavazoval tento dokument národ československý k žulové neoblomnosti, vytrvalosti a houževnatosti až do konečného vítězství.*“⁹⁶ Členové Maffie rozhodli, že přísahu musí přečíst někdo, kdo má ve společnosti patřičnou úctu. Zvolen byl Alois Jirásek a 8. dubna u něj F. Soukup a Bedřich Štěpánek tuto prosbu tlumočili. Jirásek se Soukupovým konceptem souhlasil, jen připojil větu od Jana Ámose Komenského: „*Zůstavej (národe) ratolestí rostoucí, přijdiž čas tvůj!*“⁹⁷ Do Prahy byli pozváni také představitelé jihoslovenského národa.

Vyhlášení Národní přísahy proběhlo 13. dubna 1918 v pražské Smetanově síni Obecního domu. Slavnosti se neúčastnili pouze politikové, ale také spisovatelé, umělci či vědci. Akce byla zahájena husitským chorálem *Kdož jsou boží bojovníci*, následoval uvítací projev Františka Staňka a pak očekávaná Národní přísaha přečtená Aloisem Jiráskem.⁹⁸ Jihoslovenský klub následně poděkoval za pozvání a společně prohlásil, že stojí za Českým klubem, který bude podporovat. Slavnost byla oficiálně ukončena opět Františkem Staňkem.⁹⁹

3.3.3 Květnové „slavnosti“ v Praze

Už na počátku roku 1918 vzniká v zahraničí skupina, která chtěla vytvořit „koalici“ potlačovaných národů složenou z Poláků, Čechoslováků, Jihoslovanů a Rumunů. Jejím cílem by bylo konat sjezdy, na kterých by se vzájemně manifestovala přátelství, a společně organizovat a rozšiřovat odboj proti Rakousku-Uhersku. Iniciativa vzešla převážně od Italů a tam se také ve dnech 8.-10. dubna 1918 konal první tzv. římský kongres utlačovaných národů, který uznal právo těchto národů na sebeurčení.¹⁰⁰ Beneš vyzval Čechy, aby se podobný kongres zopakoval také v Praze, ale zde přípravy už nezávisle na zahraničním odboji probíhaly.¹⁰¹ Organizátoři využili jubilea Národního divadla - 16. května se slavilo padesát let od položení základního kamene, po kterém dne 17. května 1918 následovala konference slovanských a románských národů.

Dne 16. května probíhaly celkem dvě slavnosti. Oficiální se konala v Pantheonu v Národním muzeu, kam nebyly pozvané socialistické strany, které si ještě ten den stihly

⁹⁶ URBAN, Otto. *Česká společnost*. S. 623.

⁹⁷ SOUKUP, František. *28. říjen 1918. Díl II*. S. 656.

⁹⁸ Text v: *Sborník dokumentů V*. S. 151-153.

⁹⁹ PAULOVÁ, Milada. *Tajný výbor a spolupráce s Jihoslovany*. S. 429-435.

¹⁰⁰ TOBOLKA, Zdeněk. *Politické dějiny národa. Díl IV*. S. 356-360.

¹⁰¹ KÁRNÍK, Zdeněk. *Edvard Beneš a Maffie v nejtěžším období Velké války. Historie a vojenství*. 1995, 44 (6), s. 12.

uspořádat vlastní, neoficiální slavnost v budově Plodinové burzy. Ačkoliv v Pantheonu měl projev i sociální demokrat František V. Krejčí a v Plodinové burze František Staněk či sám organizátor oficiální slavnosti Jaroslav Kvapil a prohlašovali svorně požadavek samostatnosti, byla kvůli samotné existenci dvou slavností vidět nejednotnost, kterou sami popírali.¹⁰² Dvě oslavy vznikly pravděpodobně proto, neboť pořadatelský výbor oficiálních oslav (hlavně státoprávní demokraté) k přípravnému jednání nepozval socialisty. Socialisté pak protestovali proti jejich postupu a hlavně proti výběru hostů, protože sami by pozvali více socialistů.¹⁰³

Na Plodinové burze měl jako jeden z mnoha projev i František Soukup. Ve své řeči jako zástupce sociálně demokratické strany se soustředil hlavně na úlohu socialismu ve společnosti. Zdůrazňoval strasti války a společný požadavek vzniku polského, českého a jihoslovanského státu.¹⁰⁴ Po skončení se přesunul na Václavské náměstí, kde v projevu pokračoval.

Druhý den, 17. května, se konal kongres v Grégrově sále v Obecním domě a účastnit se ho mohli pouze pozvaní. Ještě před oficiálním zahájením byla svolána předporada, které se Soukup směl účastnit. Na tomto „předkongresu“ se ustanovili dvě komise – jedna redakční (ve které Soukup zasedal) a druhá organizační.¹⁰⁵ Soukupem vytvořená výsledná rezoluce, kterou policie druhý den zabavila, se schválila a dala do tisku. Od 10 hodin ráno mohl samotný kongres začít, ale jednání bylo důvěrné, nevedl se dokonce ani protokol. Jsou známa pouze jména účastníků, kteří měli projev – z české strany Kramář, Klofáč, Soukup, Staněk, Habrman a Švehla.¹⁰⁶

Oslavy 16. a 17. května policie nenarušovala částečně proto, neboť byly ohlášeny jako kulturní událost, ale díky špionážnímu oddělení mělo vojenské velitelství dostačující informace, co bude probíhat, a proto zakázalo vojákům podílet se na slavnostech.¹⁰⁷ Policie stejně zareagovala, ale až 19. května – obsadila Prahu, konfiskovala oficiální „velezrádné“ prohlášení a došlo k zatčení Klofáče, Kramáře, Šámala, Švehly a Soukupa, ale byli téměř ihned propuštěni. Na 28.-29. září 1918 byl svolán sjezd sociální demokracie, který ustanovil do jejich čela nový orgán – čtyřčlenné direktorium, v němž zasedal Habrman a Soukup

¹⁰² Popis dní v souhrnné policejní zprávě v: *Sborník dokumentů V. S. 265-274.*

¹⁰³ KÁRNÍK, Zdeněk. *Socialisté na rozcestí.* S. 380.

¹⁰⁴ SOUKUP, František. *28. října 1918. Díl II.* S. 701.

¹⁰⁵ Více v: HAJŠMAN, Jan. *Kongres utlačovaných národů rakousko-uherských v Praze (Jubilejní oslavy Národního divadla v Praze v květnu 1918).* Praha 1928.

¹⁰⁶ PAULOVÁ, Milada. *Tajný výbor a spolupráce s Jihoslovany.* S. 454-465.

¹⁰⁷ HAJŠMAN, Jan. *Mafie v rozmachu. Vzpomínky na odboj doma.* Praha 1933. S. 328.

představující jeden směr v sociální demokracii a Šmeral a Němec jako směr druhý, prorakouský.¹⁰⁸

3.4 Národní výbor československý

V první polovině roku 1918 se situace ve společnosti už zcela změnila. Vyhlášením národnostního rozdělení Čech na německé a české kraje a zřízením krajských vlád v Čechách 19. května 1918¹⁰⁹ došlo k demonstracím a už ani postoj většiny sociální demokracie nezůstal prorakouský. Dne 13. července se konala první schůze Národního výboru československého v Obecním domě a podle tzv. Švehlova klíče bylo vyřešeno zastoupení jednotlivých stran – podle výsledků posledních voleb do říšské rady z roku 1911.¹¹⁰ Předsedou byl zvolen Karel Kramář, místopředsedy Antonín Švehla a Václav Klofáč a v „mocenské hierarchii“ na čtvrtém místě stál František Soukup jako jednatel. Národní výbor československý měl 40 členů. Dne 14. července 1918 bylo Soukupem vytvořeno a přečteno prohlášení určené pro lid (tzv. *provolání Národu československému*),¹¹¹ které se ještě ten den schválilo. V projevu nebylo už ani slovo o monarchii, ale jen o samostatném československém státě s vlastní správou, ve kterém Národní výbor bude působit jako zákonodárny sbor. Rovněž prohlašovali, že takto navazují na slib daný už 13. dubna.

Národní výbor ale fakticky od července do října nezasedal. Za celé období vydal pouze dvě prohlášení pro veřejnost, z nichž první, zveřejněné 14. srpna 1918, podněcovalo lid, aby potíral lichvu, a druhé bylo společné prohlášení s Českým svazem dne 29. září.¹¹²

Vzniku Národního výboru předcházelo jednání 29. června 1918 o otázce předsednictví. Soukup se setkal se Šámalem, kde potvrdil souhlas strany s volbou Kramáře, ale pouze za předpokladu, že kancelář Národního výboru povede buď on sám, nebo někdo ze sociální demokracie. Závěrečná jednání probíhala ve Švehlově bytě 6. července 1918, kterého se účastnili, mimo již zmíněných, také Kramář a Rašín. Dohodli se, kdo bude předsedou, místopředsedy a jednatelem Národního výboru a zde také Soukup definitivně opustil snahu Šmerala obhajovat, protože se od Švehly prý dozvěděl, že Šmeral měl v době knoflíkové aféry prohlásit, že Soukupovi nevěří už od jeho cesty do Švýcarska. Tím vrazili klín mezi

¹⁰⁸ KÁRNÍK, Zdeněk. *Socialisté na rozcestí*. S. 384-386, 396.

¹⁰⁹ ŠEDIVÝ, Ivan. *Češi, české země....* S. 332.

¹¹⁰ PEROUTKA, Ferdinand. *Budování státu I. 1918-1919*. Praha 1991. S. 12-17.

¹¹¹ Text v: SOUKUP, František. *28. říjen 1918. Díl II*. S. 828-30; HAJŠMAN, Jan. *Mafie v rozmachu*. S. 343-350.

¹¹² KÁRNÍK, Zdeněk. *Za československou republiku rad. Národní výbory a dělnické rady v českých zemích 1917-1920*. Praha 1963. S. 29.

Soukupa a Šmerala.¹¹³ Od července také začínaly vznikat první „okrskové“ Národní výbory, které měly při převratu zajistit mírový přechod do nového státu, a které první vláda rozpustila až 7. prosince 1918.¹¹⁴

Už 22. června 1918 podal ministerský předseda Ernst Seidler demisi, kterou ale císař přijal až o měsíc později a 24. července byl jmenován nový předseda Max Hussarek. Mezitím 17. července vypracovali zástupci národů opět společné požadavky, kterými chtěli hájit své zájmy v Rakousko-Uhersku, a jejich sepsáním byl pověřen F. Soukup, který tento seznam předložil i 18. července v parlamentu.¹¹⁵ Byla to reakce na Seidlerovu řeč z 16. července 1918, ve které označil „páteří“ Rakouska pouze Němce a rezignoval na jakoukoliv dohodu s ostatními národy, protože vedoucí směr má určovat pouze německý národ.¹¹⁶

Tajný výbor obdržel 5. září vzkaz z 3. září¹¹⁷ od Edvarda Beneše, ve kterém naléhal, aby se v žádném případě nesnažili vyjednávat s Rakousko-Uherskem o mír. Psal, že v zahraničí už je vše dohodnuto jak politicky, tak vojensky, protože Velká Británie i USA hodlají dovést válku do vítězného konce. Nemají tedy začínat s revolucí, která je zahraničním odbojem plánována až na jaro 1919. Na schůzi u A. Švehly byl text sdělen úzkému kruhu členů Maffie - kromě Švehly a Šmála byl text svěřen Rašínovi, Hajnovi a Soukupovi, který až v této době byl brán jako „důvěryhodný“ člověk.¹¹⁸

Dne 29. září se poprvé sešel Národní výbor s Českým svazem a členy panské sněmovny, kde společně vyhlásili, že odmítají jakkoliv dále jednat a mít „cokoliv společného“ s Rakousko-Uherskem – odmítli přijmout chystané ústavní změny a potvrdovali, že v boji za samostatnost budou pokračovat. Výsledný dokument, sepsaný a přednesený Soukupem,¹¹⁹ byl ihned konfiskován a zveřejněn až 6. října.¹²⁰ Dne 2. října měl Staněk řeč v parlamentu, která byla dodaná ze zahraničí, a ve které předal moc ve věci vyjednávání míru Národní radě československé v Paříži a zároveň opět potvrdil nemožnost federalizace říše.¹²¹

¹¹³ KÁRNÍK, Zdeněk. *Socialisté na rozcestí*. S. 440.; PAULOVÁ, Milada. *Tajný výbor a spolupráce s Jihoslovany*. S. 573-4.

¹¹⁴ Více v: PEŠA, Václav. *Vznik Československé republiky 1918 a české národní výbory*. Praha 1988.

¹¹⁵ KÁRNÍK, Zdeněk. *Socialisté na rozcestí*. S. 462.

¹¹⁶ KSANDR, F. X. Dr. František Soukup ve válce a revoluci. In: *Dr. František Soukup. Tribun lidu*. S. 272-275.

¹¹⁷ BENEŠ, Edvard. *Světová válka, III*. S. 183-188.

¹¹⁸ PAULOVÁ, Milada. *Tajný výbor a spolupráce s Jihoslovany*. S. 527.

¹¹⁹ Text v: *Sborník dokumentů V*. S. 317-318.

¹²⁰ TOBOLKA, Zdeněk. *Politické dějiny československého národa. Díl IV*. S. 372.

¹²¹ ŠEDIVÝ, Ivan. *Češi, české země....* S. 340.

3.5 Socialistická rada a 14. říjen 1918

Dne 6. září 1918 byla Československou sociálně demokratickou stranou dělnickou a Českou stranou socialistickou založena Socialistická rada, ale spojení předcházely několikaměsíční pokusy o jednání s centralisty. Někteří socialisté brali zřízení Socialistické rady jako protiváhu Národního výboru a jistí politikové, například Václav Klofáč, ji považovali za instituci, která bude navíc tříštit národní jednotu,¹²² protože cílem rady bylo obyvatelstvo sjednotit podle socialistických zásad.¹²³ Členem rady byl za československou sociální demokracii také Soukup, který byl pravděpodobně i autorem statut Socialistické rady, a vedle něj Gustav Habrman, Antonín Němec či Bohumír Šmeral.

V Praze se stále častěji objevovaly protesty proti vývozu potravin.¹²⁴ Zde lid pohlcoval strach z hladovění a epidemií, protože české brambory či mouka se vyvážely do Německa. První oficiální protest proti vývozu se objevil na schůzi Zemské hospodářské rady už 9. října 1918, který přednesl Antonín Švehla ve jménu Národního výboru, a který pojednával o nutnosti zorganizovat protestní akci. Socialistická rada prý záležitost také projednala, přičemž je ale zvláštní, proč společný názor Socialistické rady a předsednictva Národního výboru nepřednesl Soukup.¹²⁵ Protesty ihned podpořili železničáři, kteří nechávali bloudit vagóny s potravinami po českých zemích.

Dne 12. října 1918 byla svolána schůze socialistických stran, které předsedal F. Soukup. Horovalo se o vyživovací situaci, která se ukázala být záležitostí politickou, protože rakouská strana odmítala jakékoliv pokusy Čechů jednat o tomto problému.¹²⁶ Po debatě bylo odsouhlaseno, že dne 14. října se uskuteční generální stávka a zvolil se šestičlenný Akční výbor, ve kterém Soukup nezasedal, ale byl pověřen sepsáním rezoluce, kterou musel tento výbor odsouhlasit. Text schválil i Národní výbor.¹²⁷ Socialistická rada se ale dodatečně, bez vědomí Národního výboru, rozhodla změnit jedno slovo: formulaci o „*svobodném státě československém*“ přetvořila na „*svobodnou republiku československou,*“ čímž vlastně provolávali ještě neexistující státní formu budoucího státu, ale tím také porušovali dohody s Národním výborem a zahraničním odbojem.¹²⁸

¹²² KÁRNÍK, Zdeněk. *Socialisté na rozcestí*. S. 452.

¹²³ GALANDAUER, Jan. *Bohumír Šmeral II*. S. 175.

¹²⁴ Soukup protestuje ohledně zásobování na schůzích dělnictva už na počátku září 1918. *Právo lidu ze 7. září 1918*, roč. 27, č. 208.

¹²⁵ KÁRNÍK, Zdeněk. *Socialisté na rozcestí*. S. 483.

¹²⁶ „Projev Socialistické rady československé.“ *Právo lidu* z 12. října 1918, roč. 27, č. 237.

¹²⁷ KOUTEK, Jaroslav. 14. a 28. říjen. Jejich průběh a význam. In: *Ke vzniku ČSR*. Praha 1958. S. 20-21.

¹²⁸ OPOČENSKÝ, Jan. *Zrození našeho státu*. Praha 1928. S. 66-68.

Ostatní vedoucí „nesocialističtí“ politikové se o celé věci dozvěděli těsně před ní. Večer 13. října informaci získali P. Šámal a A. Rašín náhodně od důstojníka místního velitelství. Nechali si zavolat Soukupa a žádali vysvětlení, proč nebyl informován Národní výbor a zda je v programu stávky plánováno vyhlášení Československé republiky? Soukup potvrdil, že text napsal on, ale v jeho znění nic o „republice“ nestálo.¹²⁹ Soukup takovouto situaci asi nezpůsobil úmyslně, pravděpodobně pouze nepředpokládal, že stávka se stane celonárodní.¹³⁰ Alois Rašín ihned nakázal Národním listům, aby se snažily zabránit vyhlášení republiky, a Soukupovi nařídil, aby se o to samé pokoušel ve své straně, ale už bylo pozdě.¹³¹

Dne 14. října se stávka konala. Dělnictvo se sešlo, ale akce probíhala relativně v klidu, i když vojsko bylo připraveno v případě nutnosti zasáhnout. Během dne nedošlo k ozbrojenému konfliktu, přesto vojsko postupně vyklízelo různá náměstí v Praze.¹³² I když se někteří obávali, stávka nebyla namířena proti Národnímu výboru a ve výsledku byla v hlavní myšlence úspěšná. Neúspěšnou se jevila v oblasti politické. Národní výbor začal hledat „viníka“ a ještě téhož dne jednal s G. Habrmanem a F. Soukupem. Veřejně však nemohli stávku odsoudit a formulaci o samostatném československém státě nějak měnit, protože to bylo i cílem Národního výboru. F. Soukup přesto nebyl označen za viníka, neboť v jím sepišovaném letáku nebyl zmíněn nakonec nejzávažnější bod této nepodařené stávky, o národním sebeurčení českých Němců, ale v třetím letáku B. Šmerala ano.¹³³ Hovoří o tom, že každý národ má právo na sebeurčení, takže i německý lid, což bylo podrobena velké kritice, protože ostatní politici to brali téměř tak, že Šmeral jim zajistil Sudety, kde žila většina německého obyvatelstva.

Právo lidu z 15. října 1918 poděkovalo lidu za jejich nadšené projevy, ale situaci se pro sebe snažilo zachránit tak, že psalo, že stávky přerostly původně zamýšlené hranice. Večerník ten samý den uvedl část Soukupova projevu o „nesnesitelném stavu potravin“ a o požadavku lidu, aby se vývoz vrátil do „naší“ správy.¹³⁴

¹²⁹ RAŠÍN, Alois a RAŠÍN, Ladislav. *Paměti Dr. Aloise Rašína*. Brno 1994. S. 208-9; KRÁL, Václav. *Vznik ČSR*. Praha 1985. S. 292.

¹³⁰ KÁRNÍK, Zdeněk. Čtrnáctý říjen 1918 v českých zemích a jeho důsledky. In: *K novověkým sociálním dějinám českých zemí*. Praha 1998. S. 25.

¹³¹ GALANDAUER, Jan. *Vznik Československé republiky*. S. 224.

¹³² KLÍMEK, Antonín. *Říjen 1918: Vznik Československa*. Praha 1998. S. 86-89.

¹³³ Leták např. v: SOUKUP, František. *28. říjen 1918. Díl II*. S. 936-7.

¹³⁴ Informace o stávce: *Právo lidu* z 15. října 1918, roč. 27, č. 239 a *Večerník Práva lidu* z 15. října 1918, roč. 7 (27), č. 232.

3.6 Dne 28. října 1918

Zahraniční státy postupně uznávaly československou vládu v Paříži (18. října bylo v Paříži vydáno prohlášení nezávislosti československou prozatímní vládou, tzv. Washingtonská deklarace¹³⁵), která se o dalším postupu chtěla poradit ve Švýcarsku se zástupci Národního výboru. Dne 22. a 25. října odjeli dvě části delegace ve složení Karel Kramář, Václav Klofáč, František Staněk, Antonín Kalina a Gustav Habrman, a proto se „muži 28. října“ stali ti, kteří v Praze zůstali – za sociální demokracii právě i František Soukup.¹³⁶ Dne 27. října rakousko-uherský ministr zahraničí přijal Wilsonovy body a tyto informace byly zveřejněny 28. října v Praze brzy ráno. Pražský lid to pochopil jako kapitulace Rakouska-Uherska a vznik Československé republiky.

Dne 28. října dopoledne (není jasné kdy, ale zhruba mezi 7 a 9 hodinou ráno) volal Rašín Soukupovi, aby dohodl soukromou schůzku s Jiřím Stříbrným u A. Švehly v bytě. Sdělil jim, že se od Tusara dozvěděl o kapitulaci Rakouska-Uherska a dohodli se také, po oficiálním potvrzení kapitulace Rakouska, na převzetí Válečného obilního ústavu do rukou Národního výboru, které měl zařídit Soukup a Švehla, což bylo předem domluveno už 26. října.¹³⁷ Obilní ústav sídlil v Lucerně na Václavském náměstí, kde si Soukup a Švehla dali zavolat ředitele Schwarze, kterému oznámili, že Obilní ústav od teď přebral Národní výbor. Nakázali mu svolat zaměstnance, kterým Švehla oznámil vznik nového státu a vyzval je k vykonání slibu věrnosti tomuto státu. Všichni tak učinili a první z nich byl ředitel Schwarz.¹³⁸

Po půl desáté Švehla se Soukupem jeli na dohodnutou schůzi do Obecního domu plánovanou okolo 10 hodiny. Teprve až v průběhu jednání se údajně od Jana Hajšmana dozvěděli o hromadění lidu na ulicích, o jejich srocování na náměstích.¹³⁹ Po jednání jeli Švehla, Rašín, Soukup a Stříbrný na místodržitelství, kam dorazili krátce po poledni, ale místodržitel Maxmilian hrabě Coudenhove se právě zdržoval ve Vídni, tak se odebrali k jeho zástupci Janu Kosinovi. V jeho zprávě zaslané do Vídně si popletl osoby, se kterými jednal – místo F. Soukupa napsal, že se u něj objevil Antonín Němec. Zástupci Národního výboru mu oznámili, že přebírají veškerou správu v celém jejím rozsahu (stávající zákony a nařízení zatím zůstávali v platnosti) a zároveň přislíbili, že se postarají, aby vše proběhlo v klidu a

¹³⁵ Dokument v: *Vznik Československa 1918. Dokumenty československé zahraniční politiky*. Ed. GALANDAUER, Jan a Antonín KLIMEK. Praha 1994. S. 317-320.

¹³⁶ Více v: PICHLÍK, Karel. *Bez legend*. S. 411-412.

¹³⁷ SOUKUP, František. *28. říjen 1918. Díl II*. S. 986-987.

¹³⁸ OPOČENSKÝ, Jan. *Zrození našeho státu*. S. 102-108.

¹³⁹ KLIMEK, Antonín. *Říjen 1918*. S. 190-193.

pořádku, aby moc byla převzata nenásilně. Současně se ho ptali, zda mu místodržící nechal nějaké instrukce.¹⁴⁰ Poté co se o situaci Coudenhove dozvěděl, Kosinovi nařídil odmítnout vše, co Národní výbor předložil a oznámil, že se hned vrací do Prahy, a že odrazí 29. října ráno.

Zástupci mezitím pokračovali do českého zemského sněmu, kam šli za hrabětem Vojtěchem Schönbornem, předsedou Zemské správní komise, a oznámili mu taktéž převzetí moci. Pravděpodobně nezdůraznili, že chtějí vznik zcela samostatného státu, ne pouze ve federativní podobě a možná právě proto se Schönborn tak rychle, ještě před jejich odchodem, zavázal ke službě v novém státě.¹⁴¹

Následně jeli na Václavské náměstí, kde bylo dohodnuto, že promluví k lidu. Rašín nebyl ideální osobou, která by měla takovou věc vyhlásit, neboť jeho „popularita u širokých mas nebyla valná“,¹⁴² Švehla zase nepůsobil jako dobrý řečník, tak projev nechali na socialistech. Po projevu Stříbrného, jehož řeč se týkala vzniku samostatného československého státu, pokračoval Soukup, který vyzval ke klidu a pořádku, aby vše proběhlo nenásilnou cestou.¹⁴³ Poté se vrátili do Obecního domu.

Další problém nastal s vojskem. Lev Winter během těchto událostí vyjednával na posádkovém velitelství s generálem Zanantonim o situaci ohledně potravin, ale v průběhu rokování přišla informace o manifestacích v Praze. Zanantoni slíbil, že pokud český lid nebude napadat rakouské vojáky, vojsko neopustí kasárny, protože už z předchozích dnů měl z Vídně rozkaz hlavně zabránit krveprolití. Přesto se v 15 hodin vojsko ocitlo na Staroměstském náměstí a Soukup byl vyslán jako jeden z několika tuto situaci vyřešit. Odjel z Obecního domu na radnici a telefonoval se Zanantonim, který si nechal zavolat velitele zákroku, a po vyjednávání bylo náměstí opuštěno.¹⁴⁴ Soukup musel ale uklidňovat také lid, protože velitelé vojska si stěžovali, že lid je provokuje, když se ustupujícím vojákům směje. Soukup tedy na balkonu Staroměstské radnice měl projev, během kterého vojsko náměstí rychle opustilo.¹⁴⁵ Vydána byla též první popřevratová řeč Národního výboru podepsaná Švehlou a Soukupem, která opět vyzývala: „*Občané! Zachovejte klid a dbejte svědomitě všech pokynů Národního výboru!*“¹⁴⁶

¹⁴⁰ Kosinova zpráva v: *Sborník dokumentů V. S.* 350-351.

¹⁴¹ PEROUTKA, Ferdinand. *Budování státu I.* S. 73.

¹⁴² KLÍMEK, Antonín. *Říjen 1918.* S. 200.

¹⁴³ Oba projevy v: SOUKUP, František. *28. říjen 1918. Díl II.* S. 994-995.

¹⁴⁴ PROKŠ, Petr. *Politikové a vznik republiky.* S. 199-200.

¹⁴⁵ Projev v: SOUKUP, František. *28. říjen 1918. Díl II.* S. 999.

¹⁴⁶ PEŠA, Václav. *Vznik ČSR a české národní výbory.* S. 27.

Kolem 17. hodiny se Soukup vrátil zpět do Obecního domu, kde předsedající Švehla Národnímu výboru navrhl ujmout se oficiálně státu a přečíst návrh zákona sepsaný Rašínem, čehož se účastnil už i Šrobár. Na okraj dokumentu napsal Soukup vysvětlující poznámku: „*Originál prvního zákona československé republiky. Uložil pro archiv Soukup.*“¹⁴⁷ Následně ještě schválili manifest k národu.¹⁴⁸

Okolo 20. hodiny odjel Soukup, Scheiner, Stříbrný a Johanis, aby se postarali o ozbrojování českých jednotek a následně Soukup se Scheinerem na zemské vojenské velitelství, kde zastihli generála Znanonihho a velícího generála Kestřanka, kteří právě zvažovali vojensky zasáhnout. Scheiner všem oznámil, že byl pověřen, aby převzal velení nad českými vojsky. Jednání měla pokračovat v Obecním domě s Národním výborem, kam se všichni odebrali a dohodli se v klidu na kompromisu.¹⁴⁹ Obyvatelé se brzy vše dozvěděli, žádali Soukupa a Isidora Zahradníka, aby k nim promluvili o situaci. Soukup tak sdělil davům výsledek vyjednávání se zemským velitelstvím a v projevu zavzpomínal na 27 českých „pánů“, děkoval Wilsonovi, Masarykovi a dalším osobám za vytrvalost a opětovně žádal klidný průběh.¹⁵⁰ Ve 21 hodin byla vojenská moc předána Národnímu výboru a do jejího čela se postavil Scheiner. Soukup odeslal informace do redakcí k vytištění a informování lidu.¹⁵¹

¹⁴⁷ Zákon např. v: KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky. Díl I.* S. 36.

¹⁴⁸ Text v: GALANDAUER, Jan. *Vznik československé republiky.* S. 315-316.

¹⁴⁹ SOUKUP, František. *28. říjen 1918. Díl II.* S. 1008-1013.

¹⁵⁰ Část projevu v: *Právo lidu* z 29. října 1918, roč. 27, č. 251.; Celý v: KSANDR, F. X. Dr. František Soukup ve válce a revoluci. In: *Dr. František Soukup. Tribun lidu.* S. 290.

¹⁵¹ KLIMEK, Antonín. *Říjen 1918.* S. 221-222.

4 Formování státu

Pro vznik nového státu byla důležitá sociální stabilita země a rok 1918 nebyl pro nikoho snadný. Československá republika měla těžké začátky – bránit hranice proti Němcům, Maďarům, ale také základní potřeby pro obyvatele – zajistit dostatek práce a dostatek potravin. Při španělské chřipce, celkově slabé úrodě a nezaměstnanosti se obyvatelé museli vyrovnat s prudkým růstem cen a pomalým růstem mezd. Národní shromáždění začalo vydávat nové zákony, např. o pracovní době, podpoře v nezaměstnanosti či nařízení o regulaci zásobování. Alois Rašín také začal řešit otázku měny – finanční odluku, stažení peněz z oběhu či zřízení Bankovního úřadu.¹⁵²

Československá sociálně demokratická strana dělnická charakterizovala své úkoly v Československé republice. Prohlašovala, že na to má právo, protože i ona velkou měrou přispěla k jejímu vzniku, a na sjezdu, který se konal 27.-30. prosince 1918 v Praze, schválila vyslání tří poslanců do první československé vlády (mezi nimi i Františka Soukupa jako ministra spravedlnosti). Především ale žádala, aby se co nejrychleji konaly řádné volby, odluka církve od státu, aby bylo vytvořeno samostatné školství a řada hospodářských úkolů.¹⁵³

Dne 14. listopadu 1918 vzniká první československá vláda a Soukup k přebírání vlády dodává: „*Vzít vládu do rukou jest věcí, která může nastat každé chvíle. Kdybychom dnes řekli horníkům, aby zastavili na čtrnáct dní práci, pak máme ihned celou republiku ve svých rukách. Není těžko republiky dobýt, ale největší zodpovědnost naše je něco z ní také udělat. Revoluce pro nás nemůže znamenat rozklad, nýbrž musí znamenat organizaci, úpravu a pořádek.*“¹⁵⁴

4.1 První dny po převratu

Dne 29. října ráno dorazil do Prahy místodržící Coudenhove. Už na nádraží byl ale zadržen sokolskou hlídkou a dovezen na místodržitelství, kam se dostavili i členové Národního výboru – Švehla, Rašín, Stříbrný a Soukup. Coudenhove zatím netušil, že v Praze převzal vládu Národní výbor, stále si myslel, že vláda vznikla v souladu s císařským manifestem z 16. října o federalizaci říše,¹⁵⁵ a tak se snažil vyjednávat ohledně německých

¹⁵² Více v: KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky. Díl I.* S. 49-63.

¹⁵³ *Politické programy sociálně demokratické strany dělnické.* S. 128-131.

¹⁵⁴ *Osmdesát let Československé sociální demokracie (1878-1948).* Ed. MOKRÝ, Adolf. Londýn 1958. S. 100-101.

¹⁵⁵ Manifest císaře Karla I. („Mým věrným národům rakouským“). In: *Dějiny českého státu v dokumentech.* Ed. VESELÝ, Zdeněk. Praha 2003. S. 272.

okresů, které měli připadnout Rakousku.¹⁵⁶ Po vyjasnění ale Coudenhove musel odevzdat moc Kosinovi a členové Národního výboru odešli. Kolem 15 hodiny se prý Soukup ještě vrátil, aby si s ním o situaci promluvil mezi čtyřma očima. Rozhovor ale trval sotva pět minut.¹⁵⁷ Téhož dne bylo převzato Němcem a Johanisem také policejní ředitelství.¹⁵⁸

Následující den, 30. října, Stříbrný převzal posádkové velitelství a hrozbou teď zůstalo pouze zemské vojenské velitelství v Praze, protože Vídeň nesouhlasila s kroky Kestřanka a Zanantonioho a v dopise z 29. října nařídila, aby dále s Národním výborem nejednali a informovala, že do Prahy poslali generála Bardolffa, aby situaci napravil.¹⁵⁹ Národní výbor se o tomto dozvěděl už 29. října a přes noc se česká vojska z Žofína, kterým teď velel Scheiner, vydala oblehnout budovu vojenského velitelství. Dne 30. října se nejprve Scheiner se Stříbrným a Soukupem rozhodli s Kestřankem vyjednávat, aby nedošlo k bojům. Nejprve jeli na Žofín, kde zřídili oddíly, se kterými se vydali na vojenské velitelství, a kde si vstup do budovy museli vynutit, protože vchod byl střežen maďarskými vojáky. Když se dostali do zasedací síně, žádali po Kestřankovi vysvětlení, proč porušil dohody s Národním výborem z 28. října. Soukup píše, že následovaly ostré hádky, „při níž nebylo žádné jednání možné“¹⁶⁰ a Kestřanek kapituloval. Soukup se Stříbrným už o situaci kolem 10 hodiny podávali zprávu Národnímu výboru.¹⁶¹

Národní výbor ale musel řešit také otázku územní. Sudetští Němci nechtěli žít v budoucím Československu jako menšina, tak se rozhodli pro jiné řešení. Už 23. října byl vytvořen výbor v příhraničních oblastech, který požadoval připojení území k Rakousku a dne 29. října byl vyhlášen vznik čtyř sudetoněmeckých provincií – Deutschböhmen, Sudetenland, Böhmerwald a Deutschsüdmähren – jako součástí německého Rakouska.¹⁶² Švehla, Rašín, Stříbrný a Soukup už 30. října o situaci jednali s předsedou německé liberální strany Lodgmanem von Auenem, který se ale podle některých zdrojů ještě pokoušel o spravedlivé německo-české vyrovnání.¹⁶³ Soukup se s ním snažil dohodnout tak, že apeloval hlavně na obavu, aby nestrádal „jejich“ lid z hlediska výživy, ale i železniční či poštovní komunikace, ale tato taktika nevyšla. Národní výbor pak sliboval zaručit svobodu „národního přesvědčení“

¹⁵⁶ KLIMEK, Antonín. *Vítejte v První republice*. Praha 2003. S. 20.

¹⁵⁷ KLIMEK, Antonín. *Říjen 1918*. S. 250.

¹⁵⁸ O převzetí četnictva více v: KLEČACKÝ, Martin. *Převzetí rakouského četnictva československým státem 1918-1919*. Diplomová práce. Praha 2011. Vedoucí práce Luboš Velek.

¹⁵⁹ PEROUTKA, Ferdinand. *Budování státu I*. S. 89-91.

¹⁶⁰ SOUKUP, František. *28. říjen 1918. Díl II*. S. 1049.

¹⁶¹ *Tamtéž*. S. 1042-1051.

¹⁶² KURAL, Václav. *Konflikt místo společenství?: Češi a Němci v československém státě (1918-1938)*. Praha 1993. S. 15.

¹⁶³ KANN, Robert A. *Geschichte des Habsburgerreiches 1526 bis 1918*. Wien 1993. S. 446.

a na oplátku by příhraniční oblasti musely zůstat součástí československého státu.¹⁶⁴ V listopadu se totéž opakovalo s Josefem Seligerem,¹⁶⁵ ale nakonec oba odmítli i návrhy na vyslání německých zástupců do Národního výboru (v listopadu do revolučního Národního shromáždění), protože by to fakticky znamenalo přijmout československý stát.¹⁶⁶ Německý sociální demokrat Josef Seliger vyjednával s Národním výborem 4. listopadu a domníval se, že když Soukup je rovněž sociální demokrat, tak by ho „podobné“ názory na národnostní otázku mohly oblomit. Soukup ale nejednal jinak než ostatní členové Národního výboru.¹⁶⁷

Večer, 30. října, opět hrozila srážka s vojenským velitelstvím, protože Kestřanek z budovy vykázal sokolské hlídky a nadále porušoval dohody s Národním výborem. Na místě se situaci pokoušel vyřešit poručík Kabát, ale po neúspěšném jednání informoval Žofín. Na Žofín se poté dostavili Scheiner, Soukup a Stříbrný, aby se na případné srážky připravili. Preferovali ale mírové jednání, a tak se znovu osobně dostavili na velitelství, kde už došlo k drobným potyčkám a Kestřanka zadrželi.¹⁶⁸

Dne 31. října ženevská jednání domácího a zahraničního odboje potvrdila vznik Československa jako republiky, Masaryka jako prezidenta a jmenovala vládu. 11. listopadu podepsal Karel I. abdikáční listinu a Rakousko se stalo republikou. Masaryk do Prahy dorazil vlakem 21. prosince 1918, ale Beneš se v Čechách ani nezastavil – odjel na mírovou konferenci do Paříže, kde setrval do září 1919 - spolu s Karlem Kramářem jako československá delegace.¹⁶⁹

4.2 První vláda Československé republiky

Národní výbor vydal po převratu celkem 17 zákonů, včetně prvního zákona o vyhlášení republiky. Dne 14. listopadu mělo tyto pravomoce rozšířením Národního výboru (podle voleb z roku 1911) nově vzniklé Revoluční národní shromáždění, které potvrdilo výsledky ženevského jednání z 31. října, odhlasovalo předsedu Národního shromáždění Františka Tomáška a ustavilo vládu v čele s Karlem Kramářem, kde na postu ministra spravedlnosti stál František Soukup. Národní shromáždění vzniklo zákonem ze dne 13. listopadu o prozatímní

¹⁶⁴ KLIMEK, Antonín. *Říjen 1918*. S. 259.

¹⁶⁵ Více v: ZESSNER, Klaus. *Josef Seliger und die nationale Frage in Böhmen: eine Untersuchung über die nationale Politik der deutschböhmisches Sozialdemokratie 1899-1920*. Stuttgart, 1976.

¹⁶⁶ OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny První republiky*. Praha 2000. S. 73.

¹⁶⁷ PEROUTKA, Ferdinand. *Budování státu I*. S. 120.

¹⁶⁸ KLIMEK, Antonín. *Říjen 1918*. S. 260-264.

¹⁶⁹ O konferenci více v: KLIMEK, Antonín. *Jak se dělal mír roku 1919. Československo na konferenci ve Versailles*. Praha 1989; QUAGLIATOVÁ, Vlasta. Edice zprávy K. Kramáře T. G. Masarykovi a ministerské radě o poměrech a situaci na mezinárodní mírové konferenci v Paříži z roku 1919. In: *Karel Kramář*. S. 404-422.

ústavě¹⁷⁰ a 14. listopadu byly vykonány sliby. První Kramářova vláda trvala do 8. července 1919.

Už 1. listopadu 1918 do Prahy přijeli také zástupci slovenské Národní rady a F. Soukup byl jeden z prvních, který je zde uvítal. Následující dny vítal svými projevy také české pluky, které se vracely ze zahraničí.¹⁷¹

První krize vlády nastala už v březnu roku 1919. Sociální demokraté žádali urychlit přijetí zákona o vyvlastnění velkostatků a dali ultimátum vládě, že zákon musí být přijat do 14 dnů. Socialistický klub důvěru vyjádřil jen svým ministrům, tzn. i F. Soukupovi, a nepřímo tak vládě vyslovil nedůvěru. Krize ale byla prozatím zažehnána.¹⁷² Ve dnech 20.-22. května 1919 se v Národním shromáždění jednalo také o reformě manželského práva – povinnost civilního či církevního sňatku a otázka vedení matrik, rozlučitelnost manželství a jeho posvátnost. V této otázce se F. Soukup do debaty přidal 21. května. Řekl, že každý by se měl sám rozhodnout, jaký druh sňatku si zvolí, a že každé manželství by mělo být zároveň rozlučitelné, není to pokles mravnosti (i u rozluky katolických).¹⁷³

Vláda měla větší problémy s hladovými bouřemi. Nedostatečné přiděly potravin podporovaly černý trh a hladové bouře, davy hlásící hesla „Smrt keřasům“, sílily. Vyvrcholily 22. května 1919, kdy je ministr spravedlnosti Soukup uklidňoval davy slovy: „*Nechť lid sám vystoupí jako moc exekutivní. Nechť každý vezme si za povinnost stírat lichvu a lichváře předvést k potrestání. Nebude-li ani takto pomozeno, nelze zabránit, aby lid netrestal sám.*“¹⁷⁴ Stávky se pomalu stávaly neorganizované a projev Soukupa vytisklo dokonce Právo lidu. Výroky, které měl pronést, vyvolaly ale mezi lidmi ještě větší rebelii.¹⁷⁵ Soukup tvrdil, že nic takového ve svém projevu neměl,¹⁷⁶ přesto mu nikdo nevěřil. Později se vysvětlilo, že tyto věty mu do jeho projevu doplnil referent Práva lidu, který zprávu psal a podporoval radikální levici, a který si myslel, že Soukupova řeč bez takovýchto revolučních slov není jednoznačná.

¹⁷⁰ Zákon ze dne 13. listopadu o prozatímní ústavě. *Parlament České republiky: Poslanecká sněmovna* [online]. 1918 [cit. 2013-03-31]. Dostupné z: http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1918.html.

¹⁷¹ KSANDR, F. X. Dr. František Soukup ve válce a revoluci. In: *Dr. František Soukup. Tribun lidu*. S. 294-295.

¹⁷² Více v: KLIMEK, Antonín. *Velké dějiny zemí Koruny české. Sv. 13.* S. 110.

¹⁷³ Stenoprotokol 52. schůze Národního shromáždění. *Parlament ČR: Poslanecká sněmovna* [online]. 21. května 1919 [cit. 2013-04-11]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/052schuz/s052002.htm>.

¹⁷⁴ KLIMEK, Antonín. *Vítejte v První republice*. S. 41.

¹⁷⁵ KLIMEK, Antonín. *Boj o Hrad. Díl I.: Hrad a pětka (1918-1926)*. Praha 1996. S. 52.

¹⁷⁶ Odpověď ministra spravedlnosti na dotaz poslanců o projevu tábora lidu na Staroměstském náměstí dne 22. května 1919. Č. tisku 1104. *Parlament ČR: Poslanecká sněmovna* [online]. 1919 [cit. 2013-04-11]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1104_00.htm.

Přesto už natrvalo Soukup ztratil pověst, protože pochyby zůstaly, neboť „viníkem“ byla osoba z jeho vlastní strany, a tak přiznání se zdálo hrané.¹⁷⁷ I přes toto „objasnění“ F. Soukup nebyl brán jako osoba vhodná na post ministra, protože o něm bylo známo, že by tato slova skutečně mohl použít, což si jako ministr nemůže dovolit.

Do vlády Vlastimila Tusara, sestavené 8. července 1919, už F. Soukup vybrán nebyl. Tusar už Soukupa nepovažoval za někoho, kdo může vést demokratickou politiku, neboť si podle něj příliš zvykl na „agitátorství“ a neuvědomoval si, že už nemusí mluvit na projevech revolučně – naopak jako ministr by měl uklidňovat poměry. K Soukupově neprospěchu navíc stále panoval „mylný“ názor o jeho revolučním projevu na Staroměstském náměstí během hladových bouří, což mu příliš oblíbenosti nepřidalo ani mezi politiky vlastní strany. Tusar tak pro dobro nové vlády Soukupa nezvolil.¹⁷⁸

Přestože se F. Soukup snažil dostat zpět do vlády, převrat 28. října 1918 a funkce ministra spravedlnosti v první vládě byly vyvrcholením jeho kariéry. Ve volbách roku 1920 se chtěl dostat na kandidátku kladenského kraje, ale musel za to něco slíbit a vykonat.¹⁷⁹ Kladenský kraj ho pověřil na počátku roku 1920 ujmout se obhajoby českého komunisty a „zakladatele“ české komunistické strany v Rusku Aloise Muny, obviněného ze styků s Maďarskou republikou rad, který se pokusil provést komunistický převrat v Československu už roku 1918.¹⁸⁰ Soukup to skutečně provedl, ale výrazně mu to nepomohlo. Naopak, teď byl podezříván, že se přiklání k Šmeralově komunistické straně. Zůstal však na straně „pravé“ levice a svůj postoj potvrdil i na listopadovém XIII. sjezdu sociální demokracie, kde pronášel protibolševické projevy.

František Soukup byl také členem senátu. V roce 1920 se stal jeho místopředsedou a od roku 1929 dokonce předsedou až do 1939.

¹⁷⁷ PEROUTKA, Ferdinand. *Budování státu. Díl II.* S. 617.

¹⁷⁸ *Tamtéž. Díl II.* S. 736.

¹⁷⁹ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky. Díl I.* S. 128.

¹⁸⁰ Více v: KÁRNÍK, Zdeněk. *Malé dějiny československé (1867-1939).* Praha 2008. S. 73-74.; GALANDAUER, Jan. *Bohumír Šmeral II.* S. 207.

Závěr

V bakalářské práci se soustředím na osobu Františka Soukupa a jeho podílu na vzniku Československa, proto pouze krátce nastiňuji jeho život před válkou a stručně také po roce 1919. Důkladněji rozebírám jeho politické působení za první světové války a v první prvorepublikové vládě.

Důležité bylo jeho působení v Československé a po válce v Československé sociálně demokratické straně dělnické, a proto se v úvodní kapitole soustředím hlavně na dějiny této strany, aby se daly lehce srovnat názory Františka Soukupa s oficiálním postojem strany. V předválečné epoše se konkrétněji zabývám postojem strany k všeobecnému hlasovacímu právu, neboť právě F. Soukupa jeho časté projevy v této době „zviditelnily“. V této části také věnuji pozornost Bohumíru Šmeralovi, neboť jako jeho blízký spolupracovník F. Soukupa ovlivňoval.

V následující kapitole jsem si stanovila za cíl popsat život Františka Soukupa od narození až do roku 1917, při čemž jsem zvláštní důraz kladla hlavně na jeho navázání kontaktů s Maffii a především na knoflíkovou aféru. Knoflíková aféra ovlivnila jeho život v roce 1916 a 1917, neboť touto „chybou“ na sebe upoutal pozornost policie. Zároveň jsem také chtěla dokázat, že knoflíková aféra nebyla zcela jeho vina. Sice následující zatýkání proběhlo nesporně v důsledku jeho ohlášení policii, ale nelze zapřít, že ještě před kontaktováním policie se nesnažil o poslovi informovat u dalších členů Maffie. Krátce jsem také chtěla přiblížit fakt, že se neangažoval pouze v české politice, ale i zahraniční, a proto jsem zvolila jeho cestu do Švýcarska a Itálie v roce 1914 jako jeden názorný příklad.

Nejpodstatnějším obdobím Františka Soukupa nebyl rok 1917. Přesto jsem několikrát poukazovala hlavně na jeho činnost v Českém svazu, v jehož působení se tak účastnil lednové odpovědi na iniciativu W. Wilsona ohledně uzavření míru, společného květnového prohlášení Českého svazu nebo červnového návrhu vlády na zřízení ústavního výboru. Jelikož jsem v kapitole o sociální demokracii zdůrazňovala, že stockholmská konference je ve straně jedním z mezníků, rozhodla jsem se, že k této části kapitoly vložím úvodník z Práva lidu napsaným F. Soukupem, do kterého vkládá vlastní názory.

Důležitou částí kapitoly je rok 1918 završený 28. říjnem. Zde se soustředím hlavně na jeho podíl na lednové Tříkrálové deklaraci, dubnové Národní přísaze a květnových oslav Národního divadla – zdůrazňuji literární stránku. Následně jsem vyzdvihla jeho členství v Národním výboru československém, a jaká jednání tomu předcházela. Zvláštní podkapitolu zde tvoří vznik Socialistické rady a organizování stávků 14. října. Tato akce výhradně

socialistů se zvrtila ve vyhlášení československého státu, protože formulace byla obsažena v základní deklaraci, kterou sepsal právě František Soukup. Z knih a pramenů se mi nepodařilo dohledat, že by ale o změně F. Soukup ještě téhož dne věděl, protože změnu textu potvrdil pouze Akční výbor, ve kterém F. Soukup nezasedal. Proto si myslím, že iniciátorem změny na „*svobodnou republiku československou*“ nebyl, ale když se o změně dozvěděl, tak nic nenamítal, což vyplývá z jeho rozhovoru ze dne 13. října 1918 s Aloisem Rašínem, které ale interpretuje Alois Rašín ve svých pamětech.

V následujících částech se podrobněji rozepisují o 28. říjnu. Snažila jsem se mapovat pouze cesty F. Soukupa – kde byl a čeho se účastnil, protože tento okruh je předmětem mé bakalářské práce. Ve dnech 29. a 30. října se věnuji také jen Františku Soukupovi a ne celému tématu „budování republiky“. Vyzdvihla jsem především jeho jednání s Coudenhovem, zemským a posádkovým velitelstvím a také se sudetskými Němci.

Závěrečná část je zaměřena na jeho činnost jako ministra spravedlnosti v Revolučním národním shromáždění. Zde se soustředím na jeho projevy v Poslanecké sněmovně, které jsou uveřejněny ve stenoprotokolech na internetových stránkách Poslanecké sněmovny ČR. Bakalářskou práci pak zakončuji květnovými hladovými bouřemi roku 1919, které znamenaly velký zlom v jeho kariéře – konec jeho činnosti ve vládě.

Celkově mohu zhodnotit, že jeden z největších talentů Františka Soukupa tkvěl v jeho projevech, ve stylu jeho řečnění. Dokázal lid zaujmout, což se mu hodilo v „revolučních“ časech. V první republice to už ale byl problém, neboť tam revoluční projevy nepotřeboval. Naopak měl lid uklidňovat, a proto se mu nevyplatily jeho revoluční projevy v květnu 1919. I když slova jemu přirčená údajně neřekl, tak nikdo nevěřil, že by to nemohl říci. Bylo pro něj těžké toto vyvrátit, neboť právě tímto stylem mluvy byl znám.

V bakalářské práci jsem se snažila zhodnotit, jakou úlohu hrál František Soukup na vzniku Československa. Proto jsem se rozhodla vždy krátce nastínit vznik různých institucí, spolků a hnutí, abych v nich zdůraznila Soukupovu roli. Přestože neexistují o Františku Soukupovi žádné moderní publikace, myslím si, že by stálo za to, všimnout si ho nejen jako politické, ale i literární osobnosti. Tím, že se angažoval během první světové války v domácím odboji, si podle mě post ministra spravedlnosti zasloužil. Kdyby takto, nebo alespoň částečně, nesmysleli i politici první republiky, do funkce by ho jistě nevybrali. Přestože do dalších vlád nebyl jmenován, přece jenom byl po následujících téměř 20 let členem Senátu a polovinu času z toho jeho předsedou. Na závěr můžu zkonstatovat, že podle mě si tato osobnost zaslouží větší pozornost.

Seznam použité literatury

I. Použité prameny

a) Vydané prameny

BENEŠ, Edvard. *Světová válka a naše revoluce: vzpomínky a úvahy z bojů za svobodu národa. Díl I.- III.* Praha: Orbis, 1935.

ČERVINKA, Vincenc. *Z doby perzekucí a kriminálů.* Praha: Bedřich Kočí, 1920.

Dějiny českého státu v dokumentech. Ed. VESELÝ, Zdeněk. Praha: Epoque, 2003. ISBN 80-86328-26-0.

Dr. František Soukup – tribun lidu. Sborník k šedesátce 1871-1931. Red. KSANDR, F. X. Kladno: Župní výkonný výbor, 1931.

GALANDAUER, Jan a Antonín KLIMEK. *Vznik Československa 1918: Dokumenty československé zahraniční politiky.* Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1994. ISBN 80-85864-07-X.

HABRMAN, Gustav. *Mé vzpomínky z války: črty a obrázky o událostech a zápasech za svobodu a samostatnost.* Praha: Ústřední dělnické knihkupectví a nakladatelství, 1928.

HAJŠMAN, Jan. *Česká mafie: vzpomínky na odboj doma.* 2. nezměněné vydání. Praha: Orbis, 1934.

HAJŠMAN, Jan. *Mafie v rozmachu. Vzpomínky na odboj doma.* Praha: Orbis, 1933.

Idea československého státu I., II. Red. KAPRAS, Jan, Bohumil NĚMEC a František SOUKUP. Praha: Národní rada československá, 1936.

MASARYK, Tomáš Garrigue, Jiří BRABEC a Jindřich SROVNAL. *Světová revoluce: za války a ve válce, 1914-1918.* Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2005. ISBN 80-86495-27-2.

Osmdesát let Československé sociální demokracie (1878-1948). Ed. MOKRÝ, Adolf. Londýn: Ústřední výbor československé sociální demokracie v exilu, 1958.

Politické programy Československé a Československé sociálně demokratické strany dělnické 1878 – 1948. Ed. PROKŠ, Petr. Praha: Historický ústav AV ČR, 1999. ISBN 80-85268-88-4.

Prameny k revolučnímu hnutí a ohlasu první ruské revoluce v českých zemích v letech 1905-1907: rok 1905. Ed. KODEDOVÁ, Oldřiška. Praha: ČSAV, 1959.

Prameny k revolučnímu hnutí a ohlasu první ruské revoluce v českých zemích v letech 1905-1907: léta 1906-1907. Ed. KODEDOVÁ, Oldřiška. Praha: ČSAV, 1962.

- Proces Dra Kramáře a jeho přátel. Sv. 1-5.* Ed. TOBOLKA, Zdeněk. Praha: Tobolka, 1918-1920.
- Protokol XIII. řádného sjezdu československé sociálně demokratické strany dělnické konaného ve dnech 27., 28. a 29. listopadu 1920 v Representačním domě v Praze.* Praha: Ústřední dělnické knihkupectví a nakladatelství, 1921.
- RAŠÍN, Alois a Ladislav RAŠÍN. *Paměti Dr. Aloise Rašína.* 2. vyd. Brno: Bonus A, 1994. ISBN 80-901693-4-1.
- Sborník dokumentů k vnitřnímu vývoji v českých zemích za 1. světové války 1914-1918. Sv. I-V. Rok 1914-1918.* Praha 1993-1997. ISBN 80-75475-06-5.
- Souhrnná hlášení presidia pražského místodržitelství o protistátní, protirakouské a protiválečné činnosti v Čechách 1915-1918.* Ed. OTÁHALOVÁ, Libuše. Praha: ČSAV, 1957.
- TOBOLKA, Zdeněk a Martin Kučera. *Můj deník z první světové války.* Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1283-6.

b) Dobový tisk

- Právo lidu: časopis hájící zájmy dělníků, maloživnostníků a rolníků* [mikrodokument].
Kukleny u Hradce Králové: Ladislav Pavel, 1893-1948. ISSN 0862-5913.

II. Použitá literatura

a) Monografie

- BÍLEK, Jan a Luboš VELEK. *Karel Kramář (1860-1937): život a dílo.* Praha: Ústav českých dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2009. ISBN 978-80-86495-58-3.
- BOSL, Karl, ed. *Handbuch der Geschichte der böhmischen Länder: in vier Bänden. Band IV, Der tschechoslowakische Staat im zeitalter der modernen Massendemokratie und Diktatur.* Stuttgart: Hiersemann, 1970. ISBN 3-7772-6602-7.
- ČADA, Václav. *28. říjen 1918: skutečnost, sny a iluze.* Praha: Mladá fronta, 1988.
- ČERVINKA, František. *Boje a směry českého studentstva na sklonku minulého a na počátku našeho století.* Praha: Univerzita Karlova, 1962.
- GALANDAUER, Jan. *Bohumír Šmeral II. (1914-1941).* Praha: Svoboda, 1986.
- GALANDAUER, Jan. *Od Hainfeldu ke vzniku KSČ 1889-1921.* Praha 1986.
- GALANDAUER, Jan. *Vznik Československé republiky 1918: programy, projekty, perspektivy.* Praha: Svoboda, 1988.

- HAJŠMAN, Jan. *Kongres utlačovaných národů rakousko-uherských v Praze (Jubilejní oslavy Národního divadla v Praze v květnu 1918)*. Praha: Legie, 1928.
- HORKA, František, Josef KOLEJKA a Milan OTÁHAL. *Ke vzniku ČSR: Sborník statí k ohlasu říjnové revoluce a ke vzniku ČSR*. Praha: Naše vojsko, 1958.
- HRBEK, Jaroslav. *Velká válka na moři. 5. díl, rok 1918*. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-102-7.
- KANN, Robert A. *Die Sixtusaffäre und die geheimen Friedensverhandlungen Österreich-Ungarns im Ersten Weltkrieg*. 1. Aufl. München: Oldenbourg, 1966.
- KANN, Robert A. *Geschichte des Habsburgerreiches 1526 bis 1918*. Wien; Köln; Weimar: Böhlau, 1993. ISBN 3-205-98178-2.
- KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938). Díl první: Vznik, budování a zlatá éra republiky (1918-1929)*. Praha: Libri, 2003. ISBN 80-7277-195-7.
- KÁRNÍK, Zdeněk. *Habsburk, Masaryk či Šmeral. Socialisté na rozcestí*. Praha: Karolinum 1996. ISBN 80-7184-128-5.
- KÁRNÍK, Zdeněk. *K novověkým sociálním dějinám českých zemí. Díl III. Od války k válce 1914-1939*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-495-0.
- KÁRNÍK, Zdeněk. *Malé dějiny československé (1867-1939)*. Praha: Dokořán, 2008. ISBN 978-80-7363-146-8.
- KÁRNÍK, Zdeněk. *Za československou republiku rad. Národní výbory a dělnické rady v českých zemích 1917-1920*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1963.
- KAZBUNDA, Karel a Martin KUČERA. *Stolice dějin na české univerzitě v Praze. Díl IV. Jaroslav Goll a Josef Pekař ve víru války světové*. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-7184-992-8.
- KLÁTIL, František. *Republika nad stranami: o vzniku a vývoji Československé strany národně socialistické (1897-1948)*. Praha: Melantrich, 1992. ISBN 80-7023-117-3.
- KLIMEK, Antonín. *Jak se dělal mír roku 1919. Československo na konferenci ve Versailles*. Praha: Melantrich, 1989.
- KLIMEK, Antonín. *Boj o Hrad: vnitropolitický vývoj Československa 1918-1926 na půdorysu zápasu o prezidentské nástupnictví*. Praha: Panevropa, 1996. ISBN 80-85846-06-3.
- KLIMEK, Antonín. *Říjen 1918: vznik Československa*. Praha: Paseka, 1998. ISBN 80-7185-175-2.

- KLÍMEK, Antonín. *Velké dějiny zemí Koruny české. Sv. 13. 1918-1929*. Praha: Paseka, 2000.
- KLÍMEK, Antonín. *Vítejte v První republice*. Praha: Havran, 2003. ISBN 80-86515-33-8.
- KRÁL, Václav. *Vznik ČSR*. Praha: Melantrich, 1985.
- KUČERA, Rudolf a kol. *Muži října 1918: osudy Aktérů vzniku Republiky Československé*. Praha: Masarykův ústav a Akademie věd ČR 2011. ISSN 1803-9243.
- KURAL, Václav. *Konflikt místo společenství? Češi a Němci v československém státě (1918-1938)*. Praha: Nakladatelství R, 1993. ISBN 80-901431-3-X.
- Literární archiv: sborník Památníku národního písemnictví*. Roč. 30/1998. Čeští spisovatelé a vznik republiky. K 80. výročí ČSR. Praha: Památník národního písemnictví, 1998. ISBN 80-85085-39-9.
- MALÍŘ, Jiří, MAREK, Pavel a kol. *Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004. I. díl. Období 1861-1938*. Brno: Doplněk, 2005. ISBN 80-7239-178-X.
- MAREK, Jaroslav. *Šedesát let programové výstavby Československé sociálně demokratické strany dělnické*. Praha 1927.
- MOMMSEN, Hans. *Die Sozialdemokratie und die Nationalitätenfrage im habsburgischen Vielvölkerstaat*. Wien: Europa-Verlag, c1963, XI, 467 s.
- OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny první republiky*. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-7184-791-7.
- OPOČENSKÝ, Jan. *Konec monarchie rakousko-uherské*. Praha: Čin, 1928.
- OPOČENSKÝ, Jan. *Zrození našeho státu*. Praha: Státní nakladatelství, 1928.
- PAULOVÁ, Milada. *Dějiny Maffie. Odboj Čechů a Jihoslovanů za světové války 1914-1918. Díl I. Ve znaku perzekuce*. Praha: Československá grafická Unie, 1937.
- PAULOVÁ, Milada. *Dějiny Maffie: odboj Čechů a Jihoslovanů za světové války 1914-1918. Díl II. Část 1*. Praha: Československá grafická Unie, 1939.
- PAULOVÁ, Milada. *Tajný výbor (Maffie) a spolupráce s Jihoslovany v letech 1916-1918*. Praha: Československá akademie věd, 1968.
- PERNES, Jiří. *Spiklenci proti Jeho Veličenstvu: historie tzv. spiknutí Omladiny v Čechách*. Brno: Barrister & Principal, 2002. ISBN 80-86598-27-6.
- PEROUTKA, Ferdinand. *Budování státu I. - III. 1918-1920*. Praha: Lidové noviny, 1991. ISBN 80-7106-040-2.
- PEŠA, Václav. *Vznik Československé republiky 1918 a české národní výbory*. Praha: Horizont, 1988.

- PICHLÍK, Karel. *Bez legend. Zahraniční odboj 1914-1918*. Praha: Panorama, 1991. ISBN 80-7038-217-1.
- PROKŠ, Petr. *Politikové a vznik republiky: 1914-1918*. Jihlava: Prospektrum 1998. ISBN 80-7175-078-6.
- SOUKUP, František. *28. říjen 1918. Předpoklady a vývoj našeho odboje domácího v československé revoluci za státní samostatnost národa*. Praha: Orbis, 1928.
- ŠEDIVÝ, Ivan. *Češi, české země a velká válka: 1914-1918*. Praha: Lidové noviny, 2001. ISBN 80-7106-274-X.
- ŠOLLE, Zdeněk. *Dělnické hnutí v českých zemích koncem minulého století (1887-1897)*. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1954.
- ŠOLLE, Zdeněk. *Dělnické stávkové v Čechách v druhé polovině 19. století*. Praha: ČSAV, 1960.
- ŠMERAL, Bohumír. *Historické práce 1908-1940*. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1961.
- TOBOLKA, Zdeněk. *Politické dějiny československého národa od r. 1848 až do dnešních dob, díl III.: 1879-1914. Část 2: 1891-1914*. Praha: Československý kompas, 1936.
- TOBOLKA, Zdeněk. *Politické dějiny československého národa od r. 1848 až do dnešních dob, díl IV.: 1914-1918*. Praha: Československý kompas, 1937.
- TOBOLKA, Zdeněk. *Za svobodu a socialismus. 50 let Práva lidu, prvního českého socialistického deníku: 1897-1947*. Praha: Dělnické nakladatelství, 1947.
- TOMEŠ, Josef a kol. *Tváře našich parlamentů: 150 let parlamentarismu v českých zemích 1861-2011*. Praha: Lidové noviny, 2012. ISBN 978-80-7422-190-3.
- URBAN, Otto. *Česká společnost 1848-1918*. Praha: Svoboda, 1982.
- URBAN, Otto. *Kapitalismus a česká společnost: k otázkám formování české společnosti v 19. století*. Praha: Svoboda, 1978.
- ZESSNER, Klaus. *Josef Seliger und die nationale Frage in Böhmen: eine Untersuchung über die nationale Politik der deutschböhmisches Sozialdemokratie 1899-1920*. Stuttgart: Seliger-Archiv, 1976.
- ZEMAN, Zbyněk. *Edvard Beneš. Politický životopis*. Praha: Mladá fronta, 2009. ISBN 978-80-204-2062-6.

b) Články a studie

- BENEŠ, Jakub. Czech Social Democracy, František Soukup and the Habsburg Austrian Suffrage Campaign 1897-1907. Toward a New Understanding of Nationalism in the

- Workers' Movement of East Central Europe. *Střed: časopis pro mezioborová studia střední Evropy 19. a 20. století*. 2012, 4(2). S. 9-33. ISSN 1803-9243.
- DOUBEK, Vratislav. Všeobecné volební právo – symbol politiky či politikaření? *Střed*. 2009, 1(1), s. 68-81. ISSN 1803-9243.
- GALANDAUER, Jan. Čeští socialisté ve Stockholmu r. 1917. *Historie a vojenství*. 1990, 39 (5), s. 51-61. ISSN 0018-2593.
- GALANDAUER, Jan. Prohlášení Českého svazu z 30. května 1917 – zapomenutá programová revoluce. *ČČH*. 1993, 91 (4), s. 582-593. ISSN 0862-6111.
- KÁRNÍK, Zdeněk. Edvard Beneš a Maffie v nejtěžším období Velké války. Řídila politická emigrace domácí odboj? (červenec 1917 - říjen 1918). *Historie a vojenství*. 1995, 44 (6), s. 3-22. ISSN 0018-2593.
- KLEČACKÝ, Martin. *Převzetí rakouského četnictva československým státem 1918-1919*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2011. Vedoucí práce Luboš Velek.
- KODEDOVÁ, Oldřiška. Boj za hlasovací právo v Čechách před padesáti lety. *Slovanský přehled*. 1956, 42 (10), s. 335-338. ISSN 0037-6922.
- PURŠ, Jaroslav. Na cestě od Neudörflu k Marcheggu. *ČsČH*, 1960, 8(1-6). S. 904-921. ISSN 0045-61-87.
- TOBOLKA, Zdeněk. K historii dopisu Českého svazu hraběti Czerninovi 30. ledna 1917. In: *Naše revoluce: Čtvrtletní sborník historický*. Praha 1925 (3). S. 169-183.
- TOBOLKA, Zdeněk. Státoprávní prohlášení ze dne 30. května 1917. In: *Naše revoluce: Čtvrtletní sborník historický*. Praha, 1924 (2). S. 161-236.
- URBAN, Otto. Bohumír Šmeral a František Modráček jako představitelé dvou ideologických linií v české sociální demokracii před první světovou válkou. *ČsČH*. 1963, 11(4), 432-444. ISSN 0045-6187.
- VÁVRA, Jan. Československá sociální demokracie a pátá volební kurie (1896-1897). *AUC: Philosophica et Historica* 3/1982. *Studia Historica* XXV. S. 67-94.

III. Internetové zdroje

Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. *Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky* [online]. [cit. 2013-05-07]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/index.htm>

Historische Rechts- und Gesetzestexte. *Österreichische Nationalbibliothek* [online]. © 2011
[cit. 2013-05-07]. Dostupné z: <http://alex.onb.ac.at/>